

Varnost proti ljudem: vizija evropske blaginje (Balkanska ruta 2015-16)

Eden od številnih tekstov in drugih zapisov o dogajanju na Balkanski migracijski poti [t.i. Balkanski ruti] od poletja 2015 naprej. Tekst je nastajal od maja do septembra 2016, ključni del gradiva zanj pa tvorijo izkušnje na slovenskem delu Balkanske rute jeseni in pozimi 2015-16 ter izsledki raziskovalnega potovanja majhne ekipe Protirasistične fronte brez meja po delu Balkanske rute aprila in maja 2016. Tekst je nastal v kolektivnem procesu, njegovi avtorji oziroma avtorice pa želijo, da bi bil sprejet kot eden od mnogih zapisov nenehne diskusije, ki poteka v lokalnih avtonomnih prostorih o politični solidarnosti, Trdnjavi Evropi, procesih opustošenja in ostalih vprašanjih, ki nas zadevajo povsem osebno.

“Njegovega nastanka ni vodila pretenzija, da bi podali dokončno analizo, temveč predvsem potreba po zapisu neke specifične izkušnje iz časa, ko je situacija, v kateri je vzniknila – nenadno široko odprtje in nato zapiranje Balkanske rute, že dolgo tega potisnjena v sfero spominov, pogosto pa tudi intimnih travm. V tekstu marsikaj manjka, posamezne teme niso deležne pozornosti, ki bi si jo zaslužile, kakšne teze so ostale nerazdelane ali vsaj premalo izostrene. Vseeno je mala delovna skupina, v okviru katere je tekst nastal, mnenja, da je tekst avtentičen presek analiz, ki so nastajale znotraj samoorganiziranega gibanja solidarnosti ne samo v Sloveniji, temveč širše na Balkanu in informirala njegove aktivnosti. Če je v njem kaj uporabnega, to ni zasluga zapisovalcev, temveč številnih ljudi, ki tvorijo mnogoterost gibanja politične solidarnosti in prispevajo k razvoju njegovih analiz, refleksij in praks. Tekst je vabilo k razmisleku in pogovoru ter hkrati poziv ostalim, da kritično pretresejo zapisano, opozorijo na slabosti in dopišejo tisto, kar se jim zdi potrebno.” (iz spremnega pripisa k tiskani izdaji Acerbic distribution)

Za sodobni sistem globalnega kapitalizma je značilno, da ga tvori dinamična sestavljanika teritorijev, na katerih veljajo različni režimi dostopa do socialnih in političnih pravic. Obvladuje ga princip reprodukcije globalnih neenakosti. Eden od njegovih ključnih procesov je nenehno spodkopavanje zgodovinsko priborjenih pravic, ki ga poganja težnja kapitala po podreditvi družbenih procesov cilju lastne ekspanzije. Ceno tega projekta plačujemo ljudje, druga živa narava in okolje. V njem nastopamo kot produkcijska sredstva, ki so v proizvodno-potrošni proces vključena na način, ki naj lastnikom kapitala prinese kar največje donose. Četudi ustvarjeno bogastvo dosega nesluten obseg, večina živi v revščini oziroma prikrajšanju, raven pravic pa se omejuje ali celo niža. Tako imenovane človekove pravice postajajo opomba v zgodovinskih knjigah, še raje pa se jim pripisuje status fantazij liberalnih “upornikov brez razloga”, ki da terjajo nezaslužene privilegije, se pri tem sklicujejo na ostanke totalitarne miselnosti in predstavljajo coklo družbenega razvoja.

Evropa¹ je konstitutivni del te globalne sestavljanke kot politična in ekonomska tvorba s specifično kulturno-zgodovinsko (tudi zločinsko) identitetno legitimacijo, ki na svojem teritoriju akumulira ogromne količine bogastva. Na tem kosu Zemlje relativno velik del populacije - v primerjavi z večino preostalega sveta - živi v režimu relativnega ekonomskega blagostanja in visoke stopnje političnih in človekovih pravic². Iz njenih sistemov vzgoje in izobraževanja je izrinjana zavest o tem, da je to relativno blagostanje v veliki meri posledica spleta zgodovinskih procesov, v katerem so poglavitno vlogo igrale variacije na temo kolonializma in imperializma. Velik del današnjega bogastva Evrope neposredno ali vsaj posredno izvira iz vojn, ropanja, suženjstva in drugih oblik nasilnega prilaščanja, ki so ga ekonomske, politične in vojaške elite Evrope izvajale drugod po svetu. Evropa kot otoček bogastva je rezultat dolgotrajnega strganja bogastva iz celega sveta preko različnih oblik terorja, ki hkrati proizvaja neizmerno opustošenje ravno tam, kjer so viri

1 Namen tega teksta ni iti v podrobnosti tega, kaj je oziroma ni Evropa in kako se teritorialno, ekonomsko in politično to prekriva oziroma se ne prekriva z Evropsko unijo. Generalno se uporaba v tekstu EU referira na niz institucij, ki tvorijo ekonomsko-družbeni sistem centraliziran v Bruslju, termin Evropa pa se nanaša na teritorij, ki je ideološko družbeno-zgodovinsko konstruiran. Slednji je neposredno vezan na identitetno politiko EU, ki je definirana na podlagi mehanizma rasističnega izključevanja. Evropa teritorialno zajema širše območje od same politično-ekonomske tvorbe EU, institucije EU pa so močno dejavne tudi na teritoriju držav, ki sicer niso članice EU.

2 Lestvic “blaginje” je veliko in ni namen tega teksta, da bi se ukvarjali z natančno kategorizacijo posameznih teritorijev. Jasno je, da so znotraj EU prostori revščine in prikrajšanja, kot so zunaj nje prostori blaginje. Delitev sveta na različne režime pravic ni s to opombo nič manj realna.

tega bogastva. Na drugi strani so se na teh istih evropskih tleh sočasno s procesi akumulacije kapitala kot miselni protipol opustošenju vseskozi razvijale ideje svobode in raznovrstni modeli pravic, ki so se izražali skozi raznolike družbene boje. Ti so se pogosto ujeli v resonanco z individualnimi utopističnimi miselnimi potovanji, se iz slednjih napajali in vanje vračali, ter tvorijo enega od konstitutivnih tokov sodobne Evrope, ki je marsikje uspel ukiniti monarhije, zlomiti primat religije, raziskovati družbeno ureditev onkraj kapitalizma in še in še. Četudi danes velja, da so zgodovinska srečanja individualne misli in kolektivne direktne akcije v pogojih vse bolj po merah kapitala ukrojene družbene produkcije uspela izboriti številne pravice in vsaj delno razporediti blaginjo po družbi znotraj evropskih teritorijev, dostop do nje še vedno ostaja odvisen od položaja ljudi na vse bolj razčlenjeni hierarhični lestvici statusov. Številni ljudje v Evropi živijo oziroma neposredno prispevajo k njeni blaginji, ne da bi bili državljani oziroma ne da bi imeli dovoljenje za bivanje. Toda tudi ti so v sistem evropske blaginje še kako vključeni kot njeni producenti, hkrati pa so do njenega uživanja upravičeni pod drugimi pogoji kot drugi. Klasičen primer tega so denimo državljani BiH, ki sicer lahko dobijo delo in dovoljenje za bivanje v Sloveniji, a pod pogoji, ki so izrazito slabši kot za državljane EU, hkrati pa tudi po letih dela še vedno ostajajo v totalno prekerni situaciji, kjer negotovost na trgu dela podvaja odvisnost od konkretnega delodajalca, kjer izguba službe pomeni tudi izgubo vize³ in s tem izgubo možnosti legalnega bivanja. To pa omogoča delodajalcu veliko manevrskega prostora za izogibanje priznavanju pravic iz dela, vključno z neizplačilom plač. Paradižnik iz Maroka veliko lažje prečka mejo kot delavka, ki ga je pridelala.

Tudi mišljenje pravic je vseskozi neposredno povezano z materialnimi privilegiji, ki izhajajo iz individualne in kolektivne vloge v omenjenih procesih uničevanja. Mišljenja preseganja opustošenja namreč ni mogoče misliti brez privilegijev manjšine, ki jih to opustošenje omogoča in se izražajo tudi v obliki časa in drugih pogojev za razmišljanja o svetu, družbi in o možnostih drugačnih oblik družbene organizacije. Če tako danes v Evropi veliko ljudi lahko resno jemlje ideje o svobodi in lastnih pravicah kot nekaj, kar se neposredno nanaša na njihovo vsakdanje življenje, je to tudi zaradi materialnih koristi, ki izhajajo iz Evrope kot imperialne sile. To velja tudi za nas piske in pisce ter aktiviste in aktivistke.

Države EU, nosilke kapitalistične paradigme razvoja, se nikoli niso odrekle uporabi svoje ogromne vojne mašinerije za potrebe bogatenja elite. Samoumevno legitimnost le-tega so spretno integrirale v ekonomsko-družbeno miselnost sodobnega kapitalizma. V tej ali oni neposredni obliki so njihove vojaške sile tudi danes nenehno v akciji daleč stran od njihovih meja⁴. Te intervencije so

3 Za analizo povezav med vizno politiko in izkoriščanjem ljudi kot migrantske delovne sile na primeru članice EU Slovenije in ljudi iz nečlanice Bosne in Hercegovine glej Časopis za kritiko znanosti [238]: Horizont bojev: na lateralah, mejah in marginah, 2009.

4 Samo v zadnjih 10 letih so denimo intervenirale v naslednjih državah: Irak, Afganistan, Sirija, Libija, Slonokoščena obala, Mali, Centralno-afriška republika, Čad. Temu je potrebno dodati še številne intervencije drugih držav in akterjev, ki uživajo aktivno politično in denarno podporo tudi iz držav EU, denimo v primerih Združenih arabskih emiratov, Savdske Arabije, Bahrajna,

udarna pest politike opustošenja, ki uničuje cele dežele in s tem milijone ljudi pahne v vrtinec nasilja ter jih postavi pred zid odločitev, o katerih si ne dolgo nazaj niso mogli niti predstavljati, da jih bodo kdaj morali sprejemati. Prisilna mobilizacija v to ali ono vojaško formacijo, deklariranje te ali one verske identitete, podreditev totalni oblasti gospodarjev vojne so za milijone v Siriji, Iraku, Eritreji, Libiji in drugje sestavni del vsakdanjega manevriranja med življenjem in smrtjo. Današnje okoljsko, družbeno in ekonomsko opustošenje mnogih dežel po svetu se vpisuje v linijo dolge in kontinuirane zgodovine vojaških intervencij s strani globalnih centrov moči, out-sourcinga proizvodnje na področja, kjer je ravno zaradi opustošenosti stopnja izkoriščanja prebivalcev visoka. Neupoštevanje okoljskih standardov, izčrpavanje naravnih virov in načrtni dumping nerazgradljivih odpadkov so zgolj posamični izrazi teh procesov. Kar ljudje izkusijo kot brutalnost vojne, negotovost revščine in nasilje avtoritarne oblasti, so s stališča geopolitičnih strategov v evropskih (in drugih) sobanah običajni postopki boja za kos kapitalne pogače. Tako v Egiptu, Siriji kot v Pakistanu ali Bangladešu. To so okoliščine, v katerih ljudje zapuščajo svoje domove, da bi si ustvarili prihodnost nekje drugje, nato pa zadanejo na zidove Trdnjave Evrope. Ta je odziv tehnokratske Evrope na temeljni izziv, s katerim se soočajo globalni centri moči: kako meje med sabo in ostalim svetom hkrati narediti prehodne za kapital in visoko selektivne za ljudi.

Trdnjava Evropa

Trdnjava Evropa je kompleksen selektivno prepusten sistem ograj, taborišč, rezalnih žic, pomorskih patrolj, zaporov, humanitarnih organizacij, pravnih določb in vstopnih režimov. V njem ni nasilje nikoli daleč stran, različne komponente pa so skrbno povezano v enoten informacijsko-policijski sistem, nad katerim bdijo skrbni uradniki in policisti Evropske unije. To je po zadnjih tehnoloških standardih utrjena meja med državami EU in med tistimi, ki to niso, vse bolj pa se s poglobljanjem režima nadzora utrjujejo meje tudi med državami članicami⁵. Na eni strani meje (vse bolj tudi žice) so tisti, ki so lahko deležni EU privilegijev, kar se tiče političnih, socialnih, človekovih pravic, možnosti potovanja in zaposlovanja, ki iz tega izhajajo ter želja, ki jih lahko gojijo. Na drugi strani pa so tisti, ki do tega niso upravičeni. Nekateri ljudje so izločeni na podlagi njihovega mesta rojstva za žico, ograjo ali zidom, drugi sekundarno na podlagi njihovega socialnega statusa, spola ali manjšinsko-večinske etnične pripadnosti v družbi. Na eni strani imamo okoljevarstvene standarde, na drugi okoljska opustošenja. Na eni strani imamo privid demokracije, za katerim se skriva dodelan in visoko kontroliran režim avtoritarnega vladanja, na drugi strani imamo odkrito avtoritarno vladovanje. Vmes imamo mejo, ki funkcionira v obe strani: za ene kot grožnja, za druge kot obljuba. Nad mehanizmi ohranjanja teh delitev pa skrbno bdijo strokovnjaki za nadzor in

Južnoafriške Republike in njihovih intervencijah v Kongu, Somaliji, Jemnu itn.

5 Rezalna žica na mejah Slovenija-Hrvaška, Avstrija-Slovenija, Avstrija-Madžarska, zid okoli predora pod Rokavskim prelivom med Veliko Britanijo in Francijo, izjemno povečan nadzor na mejah Italija-Avstrija in Italija-Francija, Danska-Švedska.

regulacijo populacij.

Opomnik o opustošenju izven "varne" šengenske staje ne sme spregledati neenakosti, ki obstajajo znotraj nje, saj se dejavniki izločanja tudi znotraj EU prepleta v številnih kombinacijah. Prostor pravic in blaginje je tudi v EU razdrobljen na bolj in manj privilegirane ter prežet z mejami vseh vrst. Znotraj obljubljenе dežele mnogi živimo na robovih družbe, v revščini in torej v režimu življenja, kjer uradne ideje o današnji družbi možnosti in blaginje nastopajo bolj kot slaba šala kot pa nekaj, kar ima realno zvezo z našimi življenji. Sodobni kapitalizem je s fleksibilizacijo trga dela prekariziral naša življenja in s tem velikemu številu ljudi onemogočil dostojanstveno in dostojno reprodukcijo. Mnogi smo postali za sistem odvečna populacija, saj s svojo revščino niti spodobni potrošniki nismo. Regije in mesta zaznamujejo lokalno specifične kombinacije razrednih in drugih delitev. Obubožane in posledično eksplozivne soseske (predmestja francoskih velikih mest oziroma les banlieues), opustošene nekdanje industrijske regije (sever Anglije) ter na drugi strani elitne četrti, ponekod celo gated communities so vse del te iste globalne sestavljanke, v katerih se postavlja vse več meja in se z njimi izloča vse večji del populacije iz nabora pravic in dostopa do blaginje. V koncentričnih krogih z oddaljenostjo od kroga nosilcev kapitalske moči, padajo tudi pravice in možnosti za dostojanstveno življenje.

Dejstvo, da so dobro utrjene meje temelj sodobnega družbenega reda, postavlja tiste, ki so si jih zamislili, torej strokovnjake za upravljanje s populacijami, na politični piedestal. Bistvena značilnost meje je njena selektivna propustnost, kar jo dela hkrati za izraz moči tistih, ki so jo bili sposobni vzpostaviti in generator njihove prihodnje moči. S stališča upravljalcev sistema, ki temelji na vzdrževanju delitev in ekonomske podrejenosti, so tisti, ki si prizadevajo za prehajanje zanje predvidenih meja izven uradnih postopkov, obravnavani kot eksistencialna grožnja njihovemu redu. Kar je nedolgo nazaj veljalo za dekleta in ženske, ki so prebijale meje patriarhalne spodobnosti, danes velja za mladino iz getov v metropolah, ki želi tudi sama svoje delež bogastva, ki je vsepovsod razstavljeno, a do njega ne more. Velja pa tudi za tiste ljudi iz uničenih delov sveta, ki nočejo sprejeti usode cenene in pogrešljive delovne sile brez političnih in socialnih pravic ali kanon futra v nenehnih vojnah za interese elit ter se temu položaju uprejo in v iskanju boljšega življenja odrinejo na pot proti krajem, kjer se zdi, da je vse drugače in da bo njihovo življenje nekaj štelu in bodo imeli možnosti razviti svoje potenciale ter živeti v dostojanstvu.

Vzdrževanje evropskih meja zahteva zelo realno in sistematično uporabo nasilja. Brez njega namreč ni možno blokirati tistih upornih posameznikom, ki terjajo dostop do otočka akumuliranega bogastva. Ta del zgodbe o vzdrževanju evropske blaginje pogosto ostaja splošni javnosti neznan. Redko za kratko pronica na dan na posameznih točkah, ko denimo raziskovalni novinarji razkrijejo življenjske pogoje v taboriščih, ki nosijo prijazna imena kot je npr. azilni dom, ali pa ob večjih tragedijah na morju in krikih protesta zaprtih, ki dosežejo širše razsežnosti. Odsotnost dnevnega

terorja Trdnjave Evropa v javnem govoru je rezultat skrbno vodene komunikacijske strategije EU. Slednja se namreč zaveda hkratnosti nujnosti sistematične uporabe nasilja za vzdrževanje njenega mejnega režima in občutljivosti velikega dela družbe nanjo. Zato zaposluje celo armado PR svetovalcev, ki bdijo nad upravljanjem z informacijami, ki raz(pri)krivajo pravo ceno evropske blaginje. Skrb oblasti je, da ljudstvo ostane prepričano v pravilnost t.i. “demokratskega evropskega reda”, zato se obdaja s strokovnjaki vseh vrst, ki se ukvarjajo s tem, kako vse to nasilje narediti za nevidnega. Ena od bolj uspešnih in zato uporabljanih tehnik je, da se tistim, ki so tega nasilja deležni, odvzame človečnost. Druga je skrbno negovanje pogojev zanikanja odgovornosti⁶, iz česar izhajajo ukrepi čimvečjega omejevanja dostopa resnim novinarjem in raziskovalcem do taborišč in zaporov, najlažje z njihovim outsurcanjem v tretje države ali na otoke, bližje pa v opuščene industrijske cone, vojaške poligone itn. Edini sprejemljivi vlogi za migrante in begunce sta vloga pasivne žrtve in nasilnega tujca. Še tiste zgodbe s perspektive ljudi in njihovih potreb ter pravic, ki vendarle pridejo ven, v dobi info-tainmenta zlahka utonejo v nenehni poplavi malih lokalnih partikularnih družbeno-političnih afer.

Gradnja novih meja in propaganda, ki jo opravičuje, sta zgolj dve metodi od mnogih izrinjanja vse večjega dela populacije iz otoka akumulacije. “Izgon iz raja” pravic, ki so nekoč veljale za samoumevne, se dogaja vsem nam, ki smo tako ali drugače izpadli iz igre tistih, ki imajo kapitalsko moč. Zavaljo varnosti njihovih kupčkov bodo poskrbeli, da se bomo namesto z razgradnjo legitimnosti procesov prisvajanja ukvarjali z deljenjem medsebojnih očitkov o tem, da si moramo ljudje privilegije, v kar so bile spremenjene nekdanje osnovne pravice, najprej preko ponižnega sprejemanja šele zaslužiti. Razlogov, zakaj se nekdo ‘ne potruži dovolj’, ‘ni resen’, ‘ni odgovoren’, pa je vedno dovolj. Število dehumaniziranih in kriminaliziranih odpadnikov sistema se množi, tako tistih, ki so ujeti izven meja kot tistih, ki s(m)o ujeti znotraj njih. V kartotekah oblasti nas je vedno več definiranih kot nevarnih in zatorej logično potrebnih nadzora, pač v izogib temu, da bi lastna življenja, ki so sistemsko sistematično zatirana, vzeli v svoje roke in jih spremenili v skladu s potrebami.

Opomnik o migracijah: ljudje iščejo prihodnost zase in za nas vse

Migracije so stalnica družbenega življenja v vseh časih in prostorih. Vedno so povezane z ekonomskimi in političnimi procesi, denimo s procesi plenjenja in koncentracije bogastva preko vojne in drugih oblik opustošenja. Poleg vseh zelo realnih dejavnikov, ki nanjo vplivajo, gre pri migraciji vedno tudi za izrazito subjektiven moment. Za podobami trpljenja in pasivnih uniformiranih množic se skriva realnost milijonov usod, odločitev, življenj. Okoliščin, motivacij, dejavnikov in njihovih kombinacij je vsaj toliko kot je ljudi. Ekonomske migrantke, migranti iz

⁶ Glej koncept plausible deniability, ki je temeljno in vsakdanje orodje sodobnega političnega komuniciranja: en.wikipedia.org/wiki/Plausible_deniability.

ljubezni, študenti, turistke, begunci, popotniki. Nihče ne gre brez razloga na pot, toliko manj na pot, ki jo prežema negotovost. Izhodišče razmisleka je zato sopostavitev subjektivne in systemske ravni, ne da bi vzpostavljali hierarhijo med obema. Tisto namreč, kar se s stališča sistema kaže kot enoten množičen odziv na procese vojne in drugega opustošenja, je s stališča posameznika in posameznice⁷, ki ga in jo ti procesi zadevajo na ravni izkušnje vsakdanjega življenja, subjektivna, zavestna in avtonomna izbira, na katero vplivajo različni dejavniki. Ljudje tako res bežijo pred vojno, toda ne kot listje, ki ga veter prenaša sem in tja, temveč kot ljudje s čustvi, spomini, željami, pripadnostmi, stremljenji in odnosi.

Milijoni ljudi, ki vsako leto imigrirajo v Evropsko unijo⁸ - samo leta 2013 3.4 milijone, od tega 1.4 milijone iz držav izven EU - , so le redko deležni širše javne pozornosti. Z njimi se načeloma ukvarjajo strokovnjaki za upravljanje s populacijami, politična gibanja za odprte meje in tiste politične formacije, ki si v kontekstu kapitalistične negotovosti preko širjenja sovraštva in rasizma obetajo nagrado v obliki povečanja politične moči. Ko si migracije v jedru Evrope izborijo pozornost splošne javnosti, je to bodisi takrat, ko popustijo dobro naoljeni mehanizmi nasilja, ki ljudi v obdobjih "normalnosti" držijo daleč stran od naših oči, bodisi, ko ti isti mehanizmi povzročijo tragedijo, ki je zaradi njenih razsežnosti niti močno regulirani mediji ne morejo ignorirati. V drugem primeru, ko naenkrat več sto ljudi umre na poti čez morje, je dovolj enostaven PR-ovski izraz obžalovanja in napoved vojne "tihotapcem", kar mojstrom hlinjenja iskrenega obžalovanja in skrbi ne povzroča nobenih težav. Te nastopijo v prvem primeru in ravno to se je poleti 2015 zgodilo na Balkanu.

V splošnem okvirju kapitalističnega pustošenja in imperativa varnosti se je odprla Balkanska ruta. Odprla se je na točki, ko se je v še enem obdobju intenziviranja procesov opustošenja preko vojne v državah, ki so relativno blizu EU in so z njo prometno dobro povezane, veliko ljudi sočasno odpravilo proti EU, slednja pa tega ni bila v stanju nemudoma zablokirati. Začasnemu suspenzu meja, ki ga je bila EU prisiljena sprejeti, je sledila dograditev in uveljavitev sistema blokad, meja in nadzora. Zgodba o množičnem odprtju in zaprtju Balkanske rute je zato primarno zgodba o globalni neenakosti ter o nasilju in drugih metodah, ki so potrebne za njeno vzdrževanje v času konsolidacije režima upravljanja s populacijami. Njegov temeljni princip, ki je bil preko nejasnih mehanizmov uspešno vsiljen državam na Balkanski ruti – tako nečlanicam kot članicam EU in Schengenskega območja – je moč strniti v naslednjo navodilo: obstoječe pravice je potrebno odmisлити in njihovo upoštevanje podrediti drugim političnim agendam.

|

7 Tekst govori o ljudeh vseh spolov, tudi če to ni vedno eksplicitno razvidno iz uporabe slovničnega spola.

8 V letu 2010 je v EU živel 47,4 milijona ljudi, ki so bili rojeni izven države kjer so nastanjeni. To predstavlja 9,4% celotnega EU prebivalstva. Od teh jih je bilo 31,4 milijona (6,3%) rojenih izven EU in 16,0 milijona (3,2%) v drugi državi članici EU. Vir: en.wikipedia.org/wiki/Immigration_to_Europe.

1 Balkanska ruta in njeno zapiranje

Balkanska ruta je že leta uveljavljena migracijska pot za ljudi, namenjene v države znotraj schengenske meje. Na prioritetni listi oblastnikov, njihovih varnostnih psov, medijev, NVO jastrebov in solidarnostnih aktivistov je pristala s tem, ko se je leta 2015 število ljudi, ki so si jo izbrali za potovanje, izjemno naraslo in jeseni je EU razglasila splošno alarmantno stanje. Do tega je prišlo zaradi kombinacije številnih vojn⁹ oziroma oboroženih konfliktov, števila ljudi, politične igre v Grčiji v povezavi z od EU vsiljenim režimom zategovanja pasov, predvsem pa zaradi odločne samoorganizirane akcije samih ljudi na poti. Ti so v praksi zanikali meje na Balkanu, države od Grčije do Madžarske pa so to - s svojim statusom tranzitne države v mislih - tolerirale. Ko so po navodilih EU makedonski policisti skušali avgusta 2015 mejo, preko katere so ljudje množično potovali že dolgo predtem, zapreti, so ugotovili, da osnovni nabor metod za zadrževanje ljudi ne zadošča več in meja je ostala odprta. Pohod iz Budimpešte na Dunaj je madžarska policija skušala zaustaviti na silo, toda na tisoče ljudi je iz taborišč, kamor so bili odvedeni, pobegnili. Hkrati so se vrstile tragediji v morju in na kopnem, ki so tudi pri ljudeh, ki niso specialisti, naredili zelo jasno povezavo: zaprte meje ubijajo. Tudi neizprosna evropska elita se je sredi poletja 2015 soočila s spoznanjem, da je edini način, da ohranijo meje zaprte, radikalna eskalacija nasilja na svojih lastnih mejah in to zoper migrante kot njihove podpornike. Tega pa si oblastniki, ki so vsepovsod po Evropi v večnem smrtnem strahu pred PR katastrofami, vendarle (še) niso upali privoščiti. Zato je lahko Angela Merkel razglasila začasen suspenz Schengenskega sporazuma in dala navodila drugim državam, da lahko odprejo svoje meje. Ne kot dejanje človekoljubnosti in politike iskrene solidarnosti, temveč kot priznanje realne situacije na terenu, manever prevzemanja kontrole nad Balkansko ruto in kot primeren PR zaslon za pripravo zapiranja.

Medtem ko je na eni strani je množičnost in odločnost popotnikov začasno sesula sistem evropske meje, je nenadna priložnost tudi tiste bolj zapečarske pripravila do tega, da so se začeli presedati na svojih stolih. Ljudje v stiskah vseh vrst so prevzeli iniciativo za usodo svojega lastnega življenja, kupili vozovnice, se odpravili na pot peš ali na druge inovativnejše načine, iz tega izhajajoča množičnost ljudi na poti pa je ohranjala Balkansko ruto odprto. Mnogi v Evropi, tako na pozicijah moči kot na osebnem nivoju, so to stanje konstruirali kot grožnjo. Vztrajno in agresivno so tako v javnem govoru kot v političnih procesih kot edino opcijo formulirali horizont vrnitve nazaj v isti evropski red in dejansko so si mnogi v Evropi oddahnili, ko se je ta jeseni-pozimi 2015 z vzpostavitev državno nadzorovanih koridorjev ponovno pojavil na dosegu roke.

Po vzpostavitvi koridorja septembra 2015 so ljudje v lastni režiji sicer še vedno prihajali do

⁹ Vojna v Siriji je zgolj eden od oboroženih spopadov, ki neposredno vplivajo na dogajanje na Balkanski ruti. Tu so še vojne v Pakistanu, Iraku, Turčiji, Somaliji, Eritreji, Libiji itn.

Grčije, od tam naprej pa so padli v režim EU nadzora, ki je do neke mere veljal tudi v državah nečlanicah schengenskega območja Makedonija, Srbija, Hrvaška. Sprememba poti iz samoorganizirane v državno organizirano je imela pomembne učinke na njen značaj, predvsem pa je kasneje državam olajšala njeno zaprtje. V novem urejenem evropskem režimu poti so prejšnji aktivni potovalci-iskalci svobode postali pasivni tovor, ki je prispel do EU teritorija že primerno ukročen. Ljudje so bili pogosto ponižani in izmučeni, postalo jim je jasno, da so jim krila svobode pristrižena, da niso borci in borke oz. da so lahko zgolj hvaležni, da jih niso že na kakšni prejšnji točki poti uvrstili v kakšno od kategorij iz nenehno arbitrarno spreminjajočega se seznama nezaželenih. Prej neznana imena krajev kot so Tabanovci, Preševo, Babsko in Rigonci so postala prevzojni centri za dehumanizacijo; mesta trpljenja, brutalnosti in negotovosti. Poročilo iz tistega časa govori "o izjemno dovršeni dramaturgiji in scenografiji begunske poti čez Balkan: vedno se mudi; pogosto se potuje ponoči; nikoli ni dovolj postelj, ni dovolj vecejev; vlada večna negotovost ali bodo avtobusi ali ne; ni možnosti za počitek, premislek, pogovor; ponoči in v dežju povsod zastrašujoče luči, plesniv kruh, prepoved tople hrane; agregati in tople postelje za policijo, vlažne deke za ostale; nočni odsevi uniform protiizgredniške policije; hitri nočni pohodi čez mostove in gozdove do z bodečo žico zaznamovanje meje. Vse te podobe in gibi proizvajajo nenehen občutek tekočega traku, katerega temeljna značilnost je, da ljudem odvzame možnost, da bi sami vplivali na dinamiko svoje poti¹⁰." Kmalu po vzpostavitvi koridorja se je pot novembra najprej zaprla za vse razen za državljane Sirije, Afganistana in Iraka, 22. februarja 2016 pa so iz seznama upravičenih potnikov izločili še Afganistance¹¹, v naslednjih dveh tednih tudi za ljudi iz nekaterih območij Iraka in Sirije, 7. Marca 2016 je bila koridor uradno prekinjen za vse potencialne prosilce za azil v EU. Na spomlad 2016 je tako tesnoba EU vezana na Balkansko ruto končno popustila. Balkan, ta večni pankrt Evrope je ponovno zagodel materi Evropi, a k sreči je njena trda roka po mesecih tepeža, končno uspela vbiti red.

Podobe dobrodošlice in humanitarizma, ki so preplavile novičarske medije v momentu, ko so države prevzele nadzor nad Balkansko ruto, so služile kot pregrinjalo za pogovore daleč stran od oči javnosti, na katerih se je v najboljši tehnokratski maniri, na katero bi bil sam Eichmann ponosen, planiralo zaprtje Balkanske rute in z njim lansiranje naslednje verzije Trdnjave Evropa. Načrt je vseboval več faz in ravni: prevzem kontrole nad potovanjem; militarizacija meja; NGOizacija solidarnosti; represija nad samoorganiziranimi iniciativami politične solidarnosti; vsiljevanje delitev med ljudmi na podlagi državljanstva; vzpostavitev mreže centrov z različnimi stopnjami zaprtosti; postopno zapiranje meja za posamezne kategorije, ki se je končalo s popolnim zaprtjem. Principi, po katerih se je to dogajalo: doziranje nasilja; sistematično vnašanje tenzij med ljudi preko hierarhizacij ljudi na podlagi državljanstva; igranje na rasizem; drobljenje in

10 Celoten tekst: www.komunal.org/teksti/271-zlovesca-dramaturgija-balkanske-poti.

11 svsd.rtvsllo.si/svsd/begunska-kriza/grcija-zacela-umikati-prebeznike-z-makedonske-meje/386509.

zamegljevanje odgovornosti; koordinirana delitev dela med državami¹².

Poleti 2016 je sicer nikoli uradno razglašen prehodni koridor le še oddaljen spomin. Na mejah so zrasli kilometri rezalne žice in panelnih ograj, nad njimi bdijo okrepljene policijski in vojaške enote in njihov prehod je ponovno pogojen bodisi s posedovanjem ustreznih dokumentov, bodisi z dovoljšno količino denarja za tihotapsko podzemlje, ki pa za svoje storitve ne nudi garancij¹³. Zaradi zaprtja Balkanske rute je v letu 2016 samo do konca julija v Mediteranskem morju umrlo več kot 3000 ljudi, od tega več kot tisoč zgolj v enem majskem tednu. V državah Balkanske rute od Turčije do Nemčije in Švedske, se v različnih negotovih situacijah še vedno nahaja na stotisoče ljudi. Donedavni migranti in begunci iz Balkanske poti so danes prosilci za azil, čakajoči na deportacije, azilanti, ljudje brez papirjev in se nahajajo v različnih fazah različnih birokratskih postopkov. Živijo v uradnih centrih različnih stopenj odprtosti, v samoorganizirani bazičnih kampih in skvotih v Grčiji, kjer so vedno pod grožnjo policijskega napada¹⁴, v zaprtih taboriščih v Makedoniji, polodprti azilnih domovih na Hrvaškem in Sloveniji, pripornih centrih na Madžarskem, azilnih domovih v Avstriji in Nemčiji, zaporih vsepovsod, skupnostnih stanovanjih v Italiji in v drugih institucijah. Kjerkoli so, nadaljujejo z bojem za svojo prihodnost. Njim ob strani stojijo številni podporniki, ki tvorijo samoorganizirane iniciative solidarnosti po celi Evropi in skušajo na različne načine prebiti družbeno in ekonomsko izolacijo, v katero so potisnjeni.

Policija, Frontex, vojska in realizacija mokrih sanj biopolitičnih strategov

Glavno orodje zapiranja Balkanske rute so bili represivni organi držav na njeni poti ter nastajajoča in skrivnostna policija EU - Frontex. Septembra 2015 so najprej prevzeli vlogo organizatorja poti od Grčije do Nemčije in naprej, kar je številne opazovalce zavedlo do te mere, da so to razumeli kot humanitarno gesto "odpiranja Evrope za begunce in migrante". Začasno so interesi tako držav kot ljudi konvergirali: ljudje so zeželi proti severo-zahodu in države so to tudi organizirale. Prej razpršeno in dinamično situacija je zamenjal izdatno reguliran proces množičnega potovanja, ki je na vsakem koraku afirmiral absolutno podrejenost potnikov oblasti represivnih organov. Gibanje ljudi so slednji poslej strukturirali v skladu s svojimi priročniki o kontroli nevarnih populacij: izolacija od družbe, prepoved uporabe javnega prevoza in organizacija posebnih avtobusov in vlakov, teror urnika, vzpostavitev odnosa odvisnosti kar se zatočišča, prevoza in hrane tiče. Medtem, ko so pod krinko humanitarizma prevažale ljudi iz enega taborišča do drugega, so države skrbno militarizirale meje in trenirale svoje oborožene sile za spopade z množicami. Vse to z

12 Vsak od teh koščkov sestavljanke upravljanja z razmeščenimi populacijami si zasluži posebno obravnavo, kar pa ta hip presega skromne zmožnosti avtorjev tega teksta.

13 Za kreativne in pogumne vedno obstajajo tudi druge opcije - vedno negotove in pogosto nevarne -, toda o njih je bolje molčati.

14 V Solunu v severni Grčiji je policija konec julija z brutalno akcijo zgodaj zjutraj izpraznila samoorganizirane migrantske skvote Orfanotrofeio, Nikis in Hurriya. Migranti in gibanje solidarnosti so tudi stalna tarča napadov s strani mafijjskih oziroma neofašističnih združb. Avgusta je bil tarča napada z zažigalnimi sredstvi skvot Notara 26 v Atenah, v isti seriji so bili napadeni tudi avtonomni prostori Vancouver, Avtonomo Steki, Zaimi, Analipsi, Kaniggos.

namenom vzpostavitve pogojev za učinkovito uporabo nasilja proti ljudem in ponovno zaprtje meje. To se je na koncu tudi zgodilo, dotedanji humanitarni prevozniki v uniformah pa so odvrkli maske in se pokazali kot to, kar dejansko so: s strani države organizirana tolpa nasilnežev in ječarjev v službi zloveščih agend evropskih strokovnjakov za upravljanje z odvečnimi populacijami.

Varnost, izredno stanje in posebne veščine

Nihče, ki je imel v času Balkanske rute še tako malo stika s policijo na meji ali pa je zgolj bežno ošvrknil medije, ni mogel mimo vseprisotne “varnosti”, “varnostne situacije”, “varnostnih tveganj”, ukrepov za zagotavljanje varnosti in ostalih navidez tovrstnih samoumevnih konceptov. Prakticiranje samoorganizirane solidarnosti na točkah prehoda jeseni in pozimi 2015 se je tako praktično vedno izšlo v spontana pogajanja z načelniki policije in vojske, ki so pogosto celo očitno nehumane prakse zagovarjali, češ da jih zahteva varnostna situacija. Ti načelniki so poveljevali cilj “obvladovanja množic”, vse kar je šlo izven okvirja tega ozko definiranega cilja, pa ni imelo v očeh policije nikakršne teže, češ da naj kot “navadni” ljudje ne bi posedovali ustreznih znanj za ravnanje v tej situaciji. Potrebe ljudi po hrani, toplem in suhem zatočišču v tej perspektivi niso obstajale. V tej luči je lažje razumeti standardne prizore z meje med Hrvaško in Slovenijo jeseni in pozimi 2015, ko so izčrpane družine in posameznike, ki so ravnokar prečkali mejo, pričakale polno oborožene vojaške enote. Pred vojno bežeče in od nje tramvativirane ljudi so ure dolgo, ponoči, na vlagi, dežju, mrazu v staji iz ograj, zadrževali s puškami oboroženi vojaki in policija v polni protiizgredniški opremi, z vojaškimi oklepniki v neposredni bližini. Vojaki - ki so po definiciji neusposobljeni za delo s civilno populacijo - so bili polno oboroženi navkljub temu, da naj bi bila po besedah vladnih PR-ovcev njihova vloga zgolj logistična podpora (infrastruktura, zagotavljanje toplih obrokov itd.). Ta za vsak razumen pogled očitno nesprejemljiv eksces, je država servirala kot povsem običajno prakso.

Kaj označuje zlovešča besedna zveza “posebno znanje”, s katerim sta po lastni opredelitvi na Balkanski poti razpolagali izključno policija in vojska, je na podlagi izkušenj in analize govora pristojnih organov več kot na dlani: gre za različne nianse in nivoje znanja veščin nasilja za obvladovanja množic. Postavitev ravno tega znanja na piedestal je bila politična odločitev vladajočih struktur EU, s stališča katerih je bila Balkanska ruta uhojena v nasprotju z njihovo vizijo. Ljudje so se namreč odločili, da ne bodo plesali po ritmu piščalke moči, temveč po ritmu, ki jim ga narekuje življenje. Z direktnim in kolektivnim angažmajem zarisujoč svoje lastne zemljevide se niso menili za uradne vizije o nadzoru in kontroli, s čimer so v očeh evropskih oblasti postali njen nevaren in relevanten nasprotnik. Ljudi v iskanju boljšega življenja, pogosto pa celo v iskanju golega preživetja, je definirala kot varnostno grožnjo, njihovo izražanje najbolj osnovnih človeških potreb pa kot napad na “našo blaginjo”. Pod vplivom vojaško-policijskega bloka je ta ista oblast

med vsemi možnimi političnimi odzivi na Balkansko ruto izbrala tistega, ki je temu bloku najbolj pisan na kožo. Novo legitimnost in z njo krila tako dobila specifično paradigma varnosti, ki jo zanima izključno varnost elite, njenih postopkov in meja, vse ostalo družbeno življenje, še posebej pa življenje najbolj ranljivih skupin družbe, pa podreja procesom nenehno napredujoče militarizacije in opustošenja. Izven Evrope v obliki vojne in razmestitve, znotraj nje pa v obliki dodelanih sistemov identifikacije, nadzora in zapiranja. Nasilje, s katerim je ta paradigma povsem prežeta, oblast razglša za absolutno legitimnega in nujnega, to pa je prepovedano preizpraševati ali celo spodbijati.

Izkušnje z balkanskih meja v obdobju Balkanske rute in njenega zapiranja potrjujejo, da se analize in razmisleki na najvišjih državnih in paradržavnih ravneh, kjer se sprejemajo odločitve, vrtijo okoli statističnih tabel in modelov realnosti, ki zavestno zanemarjajo najbolj osnovne potrebe in življenjskega izkustva posameznika, razen takrat, ko ti predstavljajo t.i. dejavnik varnostnega tveganja. Strategije oblasti so utemeljene na biopolitičnih premislekih, ki večinoma ostajajo varno prikriti znotraj soban vladajočih. Njihovo poznavanje, torej poznavanje resničnih ciljev učinkovite uporabe nasilja, je rezervirano za višje čine in nivoje oblasti, za potrebe nižjih ravni in javnosti pa se jih zavestno mistificira. O njih lahko zgolj sklepamo na podlagi konkretnega delovanja državnih struktur, ki potrjuje tezo, da oblasti v času t.i. migrantske krize ni prvenstveno zanimala dobrobit ljudi v stiski, temveč nadzorovanje populacij, njihovega gibanja, vedenja in mišljenja. Zasedujoč to agendo so uspele t.i. krizo spremeniti v priročen poligon za testiranje za sodobno Evropo novih metod upravljanja z ljudmi in prostorom. Z razglasitvijo izrednih razmer in splošno mobilizacijo družbe so nastopile ugodne razmere za različne strokovnjake za zoprne vede in njihove ekperimente v obliki taborišč, koridorjev, birokratskih postopkov, različnih oblik nasilja in propagandnih pristopov s ciljem produkcije nove legitimnosti oblasti v času, ko je ta povesod zelo načeta.

Nasilje, prisilno zadrževanje in mučenje

V akademskih sobanah in izven konkretnih situacij tako popularni abstraktni mednarodni dogovori in deklaracije so svojo resnično težo pokazali na terenu skozi interakcijo med represivnimi organi in ljudmi. Policiji in vojski niso niti malo preprečili brutalne manifestacije moči, ki je ljudem v stiski dala jasno vedeti, da so njihova življenja brez vrednosti. V primeru Slovenije je bil prvi kontakt z ljudmi na Balkanski ruti v obdobju njenega širokega odprtja v obliki žive blokade mosta pri Rigoncah s strani kordona posebne enote policije. V skladu z razumevanjem svoje vloge branilcev evropske trdnjave pred napadom od zunaj so enostavno blokado dopolnili s performativnim dodatkom razkazovanje vse svoje opremljenosti in pripravljenosti na spopad z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Če so policijski ščiti še do neke mere poskušali zakriti agresivno agendo, pa te ni bilo mogoče še s takim miselnim naporom spregledati pri uporabi dresiranih policijskih

psov, ki so z glasnim laježem ustrahovali ljudi. To pa so bile zgolj najbolj mile oblike enostranskega nasilja, ki je na drugih točkah prehoda še posebej v fazi najbolj aktivnega zapiranja meja privzelo precej bolj brutalne oblike: sistematično pretepanje s strani policije, nediskriminatorna uporaba solzivca in ostalih kemičnih orožij, gumijasti naboji, ropi, ki so svoj višek dosegli v push-back operacijah na makedonsko-grški meji (in kasneje drugod). Fizično nasilje je dopolnjeval psihološki teror, s katerim so države zaznamovale izkušnjo Balkanske rute. Ljudje so bili na vsakem koraku - od prihoda na grške otoke naprej - prisiljeni v brez števila pogosto invazivnih postopkov: prstni odtisi, registracije, omejevanje gibanja in vsesplošna infantilizacija, ko so ljudje prisilno postali odvisni od države in humanitarnih organizacij za najbolj osnove potrebe kot so hrana in obleka. Nekatere prakse policije so imele vse značilnosti mučenja, saj je z izgovorom ohranjanja reda ljudi vseh starosti po ure dolgo zadrževala na odprtem polju, v ograjenih stajah, v blatu, mrazu, brez vode, hrane, dostopa do toplih oblačil in odej, obolelim in/ali poškodovanim pa je vztrajno odrekala medicinsko pomoč. Ljudje, ki so, želeli vsaj omiliti, denimo z distribucijo odej, so bili vztrajno odganjeni, včasih celo kaznovani, kriminalizirani in javno diskreditirani. V Rigoncah je policija denimo z območja pregnala mednarodno zdravstveno ekipo z vso potrebno in v tistem momentu na tistem mestu, nujno infrastrukturo.

Blokada in mučenje nujno vodita v konflikt in njegovo eskalacijo. Ko so ljudje, ki so bili prisilno zadrževani v nehumanih razmerah, postali jezni in so se začeli upirati s skandiranjem, potiskanjem, poskusi pobega iz ječe, je policija odgovorila s solzilcem in pendreki ter z množenjem ograj. Ukazi policiji so bili jasni: ljudi je potrebno ukrotiti, vsako dinamiko, ki pod vprašaj postavlja njeno absolutno moč nad ljudmi, pa v kali zatreti. V takšnih razmerah groze so bili poskusi aktivistične penetracije - najpogosteje v obliki lonca tople juhe - s strani policije prepoznani kot rušenje vzpostavljenega reda in nadzora ter bili posledično blokirani. Osnovni etični imperativ pomagati ljudem, ki pomoč potrebujejo, je aktiviral številne domačine, toda uniformiranci so jih gladko zavrnilo brez ozira na to, da je tako vzpostavljen red neposredno povzročal trpljenje. Še več, oblast je svoje ukrepe prilagodila cilju maksimizacije stresa v pogojih totalne prekarizacije na nivoju golega življenja. To je bil pač sestavni del premišljene politike blokiranja zmožnosti ljudi, da se samoorganizirajo in skupaj še naprej rušijo meje.

Ne glede na fantazije dežurnih ideologov, ki so jih spontano reproducirali tudi mnogi, ki so bili sami sicer iskreno vpeti v humanitarno delo, represivni organi države niso bili na meji zato, da bi omogočili humanitarno delo za to usposobljenim institucijam in drugim iniciativam, ki so se za ta namen organizirale. Tam so bili zato, da bi preprečili razvoj sleherne aktivne preživetvene samoorganizacije in izrazov konkretne solidarnosti družbe z ljudmi v stiski. Za to nalogo so se zanesli predvsem na različne tehnike nasilja, vključno z ustrahovanjem in prisilno umiritvijo. Ne hrana ali plenice, skrb oblasti je bila poslati jasno sporočilo ljudem, o tem, kaj pomeni evropski red

in kdo ima vajeti kontrole v rokah in kakšno je njihovo mesto v vsem tem. Ljudem, ki so ukinili meje, je bilo potrebno odvzeti moč, da bi to počeli še naprej. Isti strateški cilj veže delovanje policije od Grčije do Nemčije in denimo družijo brutalno majske evikcije Idomenija in skvotov v Solunu konec julija s tem, kar se je pozimi dogajalo na slovensko-hrvaški meji.

Pri vsem tem terorju gre s policijskega zornega kota za standarden mehanizem odzemanja moči ljudem in vzpostavljanja kontrole nad njimi preko razbitja heterogene množice ljudi z enotno izkušnjo in skupnim interesom na ožje kategorije. Arbitrarno določanje skupin ljudi, ki so bili potem deležni prioritete birokratske obravnave pri vstopanju in izstopanju v državo so med ljudi v prekerni situaciji vnašale trenja in krepile negotovost. Vzdrževanje nehumanih razmer in namerno zadrževanje informacije je ustvarjalo frustracije in psihološki pritisk, ki so ga ljudje v skladu z načrtom policije usmerjali na ljudi, ki so bili zaradi tega ali onega razloga prepoznani kot privilegirani. Vzpostavitev lestvice privilegijev pa je dodatno predvidljivo odprlo priložnost za svojevrstno ekonomijo, ko so mnogi uniformiranci sprejemali podkupnine v zameno za prehod čez eno od neskončne vrste kontrolnih točk. Finančno najbolj ranljivi so bili tako še dodatno ponižani kot manjvredni in podvrženi še bolj dolgotrajnemu mučenju.

Na drugi strani si je policija sistematično prizadevala za izoliranje ljudi od lokalnih prebivalcev, med katerimi so bili mnogi pripravljene pomagati. Že oktobra 2015, torej en mesec od začetka "krizne faze" Balkanske rute je policiji uspelo iz območja poti povsem pregnati tako iniciative, ki niso imele s strani države potrjenega statusa humanitarne organizacije, ter medije. Redke nevladne organizacije, ki so imele dostop do ljudi, so bile striktno nadzorovane in praktično v celoti vključene v policijsko hierarhijo. Na širše območje tranzitnih točk so bile razporejene številčne in polno oborožene policijske in vojaške enote, katerih glavna naloga je bila preprečevanje novinarjem, samoorganiziranim skupinam in posameznikom, da bi navezali kakršenkoli stik z ljudmi na poti. Poskusov humanitarnega angažmaja ni le onemogočila, temveč jih je tudi neposredno kriminalizirala.

Vestna uporaba zapiranja, mučenja in ločevanja je oblasti omogočila še en strateški dosežek. Praktično v celoti je namreč pridobila nadzor nad informacijami, ki so prihajale v javnost, hkrati pa tudi nad oblikami (ne)pomoči. Upravičenost slednjih je izhajala iz odločitev ljudi visoko v policijski in vojaški hierarhiji, ne pa iz realnih potreb in zmožnosti na terenu. Ko to informacije o terorju vseeno prišle v javnost, je bil v velikem delu javnosti pogost refleks, češ da sta bili oblast na splošno in policija še posebej nepripravljena na situacijo, da je šlo za humanitarno krizo nepredvidenih razsežnosti, zaradi česar so se dogajale razumljive napake itn. Toda ta zagovor spregleda osnovno dejstvo, da v ravnanju oblasti v praksi na terenu in v uradni retoriki skozi ni bilo zmede ali kaosa. Nasprotno, oblast je bila vseskozi povsem koherentna in konsistentna. Le razumeti je potrebno, da je bil njen resničen cilj ohranitev in dograditev režima Trdnjave Evrope in vse ostalo

- tudi domnevni ekscesi, pretiravanja in improvizacije - postane v tej luči povsem razumljivo. V njenih načrtih in razmislekih niso imeli posamezniki, njihove usode in posledice za njihova življenja nobene pomembne vloge. Vse to velja tudi za slovensko državo ter njeno policijo in vojsko, ki sta vestno nase vzeli vlogo stražarja evropskega otočka akumuliranega bogastva pred zunanjo nevarnostjo in jo z osupljivo metodično brutalnostjo točno tako tudi izvedli.

“Tudi policisti so zgolj ljudje”

Ne glede na vse pa številni na analize strukturne vloge policije še vedno odgovarjajo s frazo “tudi policaji zgolj ljudje” in zraven agresivno terjajo od vseh priznanje, da so s tem tudi povedali vse, kar je o temi za povedati. Seveda so, toda so ljudje, ki so nase vzeli vlogo orodja oblasti in kot takšne jih je potrebno tudi obravnavati. Ne kot posameznike, temveč kot strukturo. V ultimativnem testu človečnosti, denimo ob srečanju izčrpanega, lačnega, premraženega otroka, ki je premražen, izčrpan in lačen ravno zaradi policijskega delovanja, so številni policisti jasno pokazali, koliko je pripuščajo v svojo službo in kolikor so res tudi oni “zgolj ljudje”. Iz situacije v situacijo je nad njo prevladala natrenirana disciplina, nad empatijo ukaz, nad individualno odgovornostjo strukturna funkcija. Policisti so ponovno dokazali, da ves trening, ves denar, vsi resursi, ki jih vanja vlaga oblast, niso zaman, in da ljudje v uniformi sprejemajo lastno redukcijo na robota, katerega lastno čutenje in volja ne gre dlje od tega, da od časa do časa potrebuje malico¹⁵. Simptomatično je bil čisti egoizem pravzaprav edini instinkt, ki je bil sposoben v dani situaciji sproducirati upor v policijskih vrstah, četudi je na vsakem koraku tudi za tiste, ki hočejo biti “samo ljudje”, mrgolelo razlogov zanj.

Vsej učinkovitosti v izvajanju svoje oblastne funkcije navkljub, pa policija vendarle ni imela sama sebe povsem pod kontrolo. Toda to se ni dogajalo na način, da bi se ljudje v uniformah odprli za empatijo. V navodilih za delo v policiji je popustljivost na tem nivoju razumljena kot negativen izkaz “mehkosti”, “nezrelosti”, “nezanesljivosti” pri uboganju ukazov v težkih situacijah¹⁶. Popuščanje, skozi katerega se tudi pri robotih vendarle izraža človečnost, ki je bilo uradno tolerirano, če ne celo spodbujano je privzelo obliko rasističnih zmerljivk in pogosto - tudi po kriterijih policije same - prekomerna grobost. Oboje je bilo vsakdanji spremljevalec policijskih, voljaški in celo gasilskih praks. Izživljanje nad ljudmi iz rasističnih vzgibov in praksa rasnega profiliranja ter različna obravnava na ta način različno percepiranih ljudi, je del vsakdana ne samo na mejah, temveč tudi na naših ulicah. Nič ni torej protislovnega v tem, da se uradne institucije navkljub liberalnim sloganom ne ukvarjajo resno z bolj ali manj eksplicitnimi izrazi rasizma pri svojem delu oziroma jih ne sankcionirajo; prej k tovrstnim praksam spodbujajo in jim z retoriko (ne)varnosti dajejo legitimnost. Ne gre jih torej tretirati kot nehotene izbruhe, temveč je potrebno

15 Za nekaj prispevkov s policijske strani glej: pss-slo.org/?p=2149.

16 Glej denimo “vrednote Slovenske vojske” na njeni uradni strani: www.postanivojak.si/vec-o-sv/o-slovenski-vojski-vrednote.

tudi te domnevne ekscese razumeti kot sestavni in predvideni del policijskega delovanja za zaščito sistema.

Kontekst domnevne krize, v kateri se je družba kao morala nasloniti na svoje represivne organe, je policija - kot struktura in kot posamezniki - izkoristila tudi za zasledovanje povsem lastnih agend. Na eni strani so se mnogi policisti - od Grčije in Makedonije do Srbije in Slovenije - osebno okoristili preko ropanja, tatvin ali bolj izdelanih koruptivnih povezav z organiziranimi kriminalnimi združbami. Na drugi strani in politično precej bolj intrigantno pa so denimo slovenski policisti ta kontekst izkoristili za izboljšanje lastnega položaja v družbi. Na ozadju percipirane na novo pridobljene družebne legitimnosti, ki je izhajala iz medijsko široko uporabljane podobe policista kot "velikega junaka", "branitelja slovenskega naroda pred valovi taptajočih barbarov z vhoda in juga", je policija lansirala stavko. Sklicujoč se na visoko javno naklonjenost, ki je bila predvidljiv rezultat splošne propagandne ofenzive, so od svojih šefov na oblasti skušali izsiliti prepoznanje potrebe o širjenju svoje represivne dejavnosti "ohranjanja t.i. reda in miru" ter povečanje finačno-materialne podpore le-te. Taktično dobro izbran moment boja se je obrestoval in policiji je dejansko uspelo okrepiti svojo pozicijo v družbi, saj so bile številne stavkovne zahteve uslišane¹⁷.

Nevladne organizacije kot pomožne policijske enote

Pri zapiranju Balkanske rute in nato upravljanju z blokiranimi ljudmi so pomembno vlogo igrale nevladne organizacije (NVO). Četudi te organizacije za svoje glavno poslanstvo pogosto predstavljajo zagotavljanje različnih oblik pomoči in podpore ljudem, ki ju potrebujejo, je bila realnost na Balkanski ruti med jesenjo 2015 in pomladjo 2016 precej drugačna. Praktično na vseh nivojih se je njihovo delovanje izkazalo za izjemno problematično, začeni z izjemno počasno reakcijo na prihod ljudi v Slovenijo, ki je bila takšna, čeprav je denimo Rdeči križ namenjen ravno zagotavljanju hitrega odziva in razpolaga z ogromnimi materialnimi in človeškimi viri. Nato pa so na terenu delovale kot podaljšana roka policije oziroma vojske, šele kasneje in v kolikor je bilo to v skladu s policijskimi-vojaškimi navodili, pa tudi z realnimi potrebami ljudi. Posebno so se odlikovale pri blokiranju drugih solidarnostnih praks in boju za krepitev lastne pozicije pod nevladniškim soncem. Medtem je veliko solidarnostno zbrane humanitarne pomoči ostajalo v skladiščih, distribucija ostale pa je pogosto potekala na način, ki je prejemnikom zanimal dostojanstvo.

V Sloveniji so nevladne organizacije delovale po navodilih civilne zaščite (CZ), strukture, ki formalno sodi v okvir Ministrstva za obrambo. Njihova strukturna pozicija lajša razumevanje njihovega delovanja na terenu, saj je bilo to izdatno vezane na navodila od državne oblasti¹⁸.

¹⁷ www.dnevnik.si/1042736495/slovenija/vlada-in-policisti-po-pol leta-stavke-sklenili-dogovor.

¹⁸ To pojasni tudi časovni zamik pri aktiviranju NVO, saj je ta strukturno predviden. Angažma NCO, od katerega so preživetveno

Slednja so načelniki CZ v realnem času prenašali vodstvom NVO, ti pa nato naprej svojim podrejenim. Tega odnosa ne gre razumeti mehanično, saj je stopnjo avtonomije in neodvisnosti pri svojem terenskem delu, ki jo je vpetost v sistem CZ kljub vsemu omogočala, izbralo oziroma si jo je izborilo vodstvo posamične NVO, izhajajoč pri tem iz agende in politične usmeritve same organizacije. Praksa je glede slednjih pokazala, da so se NVO na slovenskem delu Balkanske rute v prvi meri angažirali kot izvajalci politike oblasti. V najboljšem primeru so jo sami soustvarjali, v najslabšem pa zgolj podizvajali, zagotovo pa se ji niso aktivno postavili po robu. Ta specifična NVO-podizvajalska kultura se je izražala skozi številne primere, ko so terenski delavci oziroma prostovoljci svoje prakse upravičevali s tem, da bodo v primeru neupoštevanja navodil njihove organizacije kaznovane v obliki izključitve iz dela na terenu.

Motivacija vodstev NVO za prevzem podizvajalske vloge oblasti je temeljila na enostavni računici, po kateri jim je soudeležba v terenski akciji prinašala številne koristi¹⁹. Zdi se celo, da so šla vodstva NVO pri delu računice, ki se je nanašal na nekritično sprejemanje smernic, še precej dlje kot je bilo to glede na situacijo potrebno. Vse za to, da bi oblasti prepričala v svojo kooperativnost in uporabnost. Ubogljivi delavci ali prostovoljci NVO so pogosto prevzeli vloge paznikov, ko so ljudem odredili, kdaj in kaj lahko jedo, kdaj in kako gredo lahko na toaleta, določali so jim dostop do zdravnikov in tako dalje. Veliko dela so opravili tudi pri gradnji in vzdrževanju ograjenih področij oz. zaporov, v katerih so ljudi zadrževali brez kakršnihkoli informacij o njihovem statusu in nadaljnih postopkih. Izrecno navodilo organizacij, ki so pošiljale prostovoljce na teren je namreč bilo, da se v največji možni meri izognejo komunikaciji z ljudmi, dajanje kakršnihkoli informacij pa je bilo prepovedano. Željo po ohranitvi terenske prisotnosti so transformirali v fobijo do samoiniciativnosti, ki so jo vodje terenskih NVO²⁰ enot vztrajno vcepljale svojim podrejenim.

Zgolj na slovenskem delu Balkanske rute je bilo nesmiselnih pristopov, problematičnih intervencij in absurdnih situacij, ki so jih sproducirali sami NVO, nešteto²¹. Rdeči Križ, ki je

odvisni, je namreč pogojen z razpisi in namenskimi sredstvi za delo na določeni tematiki. Ti pridejo mnogo kasneje, čimer oblast ohranja nadzor nad inštitucijami civilne družbe. To sicer ne velja za Rdeči Križ, ki ima poseben status in sredstva izključno namenjena intervencijam v t.i. izrednih razmerah. Kljub temu imajo mnoge nevladne organizacije akumulirana finančna sredstva, ki so namenjena temu, da v prijavih na te iste razpise lahko prikažejo pozitivno finančno stanje organizacije in s tem dokažejo svojo zmožnost kritja deleža stroškov prijavljenih projektov. Ti stroški so navadno fiktivni, katerih namen je povečanje vrednosti celotnega projekta. Ta akumuliran denar se najpogosteje prerazporeja v plače vodstva organizacije, kljub temu da je najpogosteje pristal na računu NVOja kot donacija posameznikov in podjetji (pralnica vesti) za namen deklarativne dejavnosti te organizacije. Kljub temu časovnemu zamiku ima veliko nevladnikov zmožnost pravočasnega reagiranja na potrebe na terenu. Temu naj bi bili tudi formalno zavezani, saj svoj obstoj izpeljujejo iz potrebe ljudi po tovrstni instituciji.

19 Za velik del NVOjev je bila to priložnost, da se vzpostavijo kot eksperti za delo na nekem področju, da si zgradijo legitimnost in kredibilnost v očeh javnosti, pridobijo dodatne točke na predvidenih prihajajočih razpisih na temo beguncev in s tem krepijo moč svoje organizacije v igri monopolizacije nekega novega "ključnega" družbenega problema, ki še ni zasičen z NVO programi in projekti, zaradi česar predstavlja odlično priložnost za marketing in rekrutacijo prostovoljcev.

20 Za uspešno metodo zagotavljanja poslušnosti se je izkazalo instantno napredovanje posameznikov po hierarhični lestvici od navadnega delavca v vodje posamičnih terenskih enot. Z novo pridobljenim statusom so ljudje dobili dodaten občutek odgovornosti, da brez odstopanj izvajajo navodila z vrha in poskrbijo da tako delujejo tudi njihovi podrejeni. Novi simbolni status vodje in podeljeno moč so želeli obdržati ali celo se še dokazati, da si jo zaslužijo. Rigidnost delovanja svežih vodij je dosegala nevidene razsežnosti nečloveškega.

21 Na slovensko-hrvaškem mejnem prehodu Obrežje recimo v septembru 2015 Rdeči Križ ni poslal nobene humanitarne pomoči, saj po njihovih besedah: "Od CZ niso dobili zelene luči" Med tem ko so se hrvaške in slovenske oblasti prerekele o tem, kdo je

vzpostavil svoj monopol na območju taborišča Brežice, se je tam denimo proslavil s tem, da je hrano delil tako, da so jo ljudem ob določeni uri metali preko ograje. Rezultat je bil lahko samo eden in tak je tudi bil: medtem ko so si najbolj borbeni izbojevali svoj kos kruha, so poškodovani, oboleli in vsi ostali šibkejši ostali brez hrane, vode in odej nekje na robu skupine. Vse to sredi pozne jeseni, ob temperaturah blizu ničle in pogostih padavinah. Ko so ljudje ure dolgo čakali v zanje odrejeni ječi v življenje ogrožujočih razmerah, so jim povsem predvidljivo začele jenjati moči in edino, kar so lahko storili, je bilo, da so se začeli prerivati v prvi vrsti, da bi s tem vzbudili pozornost paznikov in nato od njih izrotili medicinsko pomoč, tudi za tiste, ki tega mučenja niso več mogli zdržali. Podobno se je Rdeči križ "izkazal", ko so policijske in vojaške enote sredi noči gnale množice ljudi peš več kilometrov od meje do taborišča. Ljudi na njihovem prisilnem cilju navadno ni pričakala nikakršna osnovna oskrba, saj se je Rdeči Križ odločil, da ponoči, kljub temu, da so bile razmere ravno takrat najbolj zaostrene, pač ne delajo. Kljub polnim skladiščem so ljudje ostali izmučeni, premraženi, sestradani in dehidrirani, donacije, ki so jih zanje namenili solidarni ljudje iz Slovenije in Evrope, pa so ostale neizkoriščene²². V drugem taborišču nedaleč stran si je svoj monopol izborilo humanitarno društvo ADRA Slovenija, ki se je poslužilo bolj "urejene" vojaške metode: "za vsakega drobtinico in nič več". Ob prihodu v kamp so po večurni hoji ljudje - te isti, ki jih je spremljala polno oborožena policija - morali ponovno čakati dlje časa, da so jih postrojili v vrsto in nato v manjše skupine in šele nato so lahko vsaki izročili kos kruha z namazom in jabolko. S tem so potem morali preživeti ure nadaljnega čakanja na mrazu na odprtem, redki pa so imelo celo luksuz dostopa do prenatrpane hale brez ustrezne ventilacije. Za odnos do ljudi in njihovih potreb je bila značilna izjava enega od njihovih prostovoljcev, ki je ob pogledu na otroke za ograjo, ki so prosili za vodo in hrano, rekel: "samo stran se obrni." Ob neki priložnosti so "teren ADRA" obiskale delavke Rdečega Križa in občudovale učinkovitost organiziranja ter ga povzdignile v zgled, ki bi ga veljalo uveljaviti tudi v "njihovem" taborišču.

Iz navidez neurejene gmote pričevanj, neposrednih izkušenj in zapisov tako v medijih, osebnih blogih kot na socialnih omrežjih vse bolj jasna postaja slika o tem, kaj so NVO v resnici počeli na mejah in v taboriščih. Zagotavljali so osnovno preživetje, ravno toliko da koncentrirane množice ljudi zaradi katastrofalnih razmer niso bile pahnjene čez rob, ko bi se ne glede na posledice uprle ravnanju, ki so ga bile deležne. Vsakršno prakso, ki je presegala zagotavljanje golega preživetvenega minimuma, razumljenega primarno kot metodo obvladovanja množice, so NVO-oblasti označile za "vnašanje nereda" in s tem za radikalno delovanje, ki ga je potrebno nemudoma

pristopen za oskrbo ljudi, ki so bili ujeti na območju med mejnima prehodoma, so NVOji dvignili roke od pomoči potrebnih. K sreči je civilna družba v tistem začetnem obdobju še imela neposredni dostop do ljudi in je lahko nudila osnovno pomoč ljudem ne glede na špekulativne igre uradne politike.

22 To je bil samo ena značilna situacija, ko so izdatne količine solidarnostnih donacij takorekoč privatizirale ravno tiste institucije, katerim so bile zaupane v distribucijo. Sporne NVO prakse distribucije humanitarne pomoči so šle tako daleč, da je po prvi evforiji kvazi kaosa vzdolž Balkanske rute v javnost pronicalo vse več zgodb o zaslužkarskih praksah organizacij in posameznikov znotraj njih, ki so se okoriščali s preprodajo doniranih materialov. Špekuliramo lahko da je verjetno takih zgodb še mnogo več kot jih je uspelo priti v javnost.

odpraviti. Najbolj absurden izraz tega specifičnega terorja "reda" je bila odstranitev iniciative Are you Syrious? iz medmejnega območja v Šentilju, saj naj bi z baloni za otroke povzročali kaos. Tipična figura tako konsolidirane situacije monopola nevladnih podizvajalcev so bili prostovoljci, ki so sicer zvečine želeli iskreno nuditi pomoč in podpore ljudem, ki so to potrebovali, v praksi pa so ure in ure preživeli v polni anti-bakterijski uniformi z rokavicami in maskami za pulti, preko njih delili vodo, hrano ali oddeje, pri tem pa z ljudmi, katerim naj bi pomagali, niso spregovorili niti besede.

NVO so šli tako daleč, da so izrecno monopolizirali distribucijo humanitarne pomoči na posameznih točkah in celo samo prisotnost. Medijem, samoorganiziranim solidarnostnim strukturam in posameznikom so povsem prepovedali stik, pomoč, komunikacijo oziroma kakršnokoli vmešavanje v režim njihove kontrole. Institucionalizirane sile so tudi s sodelovanjem pri izganjanju nezaželenih zgradile visoko stopnjo medsebojne solidarnosti, ki jim je omogočila, da so zgolj in samo one lahko brez prisotnosti kritičnega očesa opravljali svoje naloge domnevnih humanitarcev. Uniforme delavcev v NVO in v policiji so se sicer razlikovale, toda v vlogi preganjalcev nezaželenih solidarnostnih praks so oboji zelo uspešno sodelovali. Poleg tega, da so NVO monopolizirali delo na terenu in ga podredili vztrajni kontroli, so prakso družbene solidarnosti tudi reducirali na golo materialnost (hrana, voda, odeja), zaradi tovrstnega pristopa je v očeh dela javnosti institucionalni humanitarizem dobil izjemno negativen sloves. Če bi bila resnična agenda NVO pomoč ljudem, potem se ne bi toliko ukvarjali s tem, kdo jo zagotavlja in bi se zagotovo lahko združili napori mnogih in našel način za sodelovanje skupen cilj. NVO so se obnašali ravno obratno in so aktivno blokirali napore tistih, ki so bili organizirani drugače. Prav tako NVO niso preizpraševali širše slike ukrepov oblasti in lastne vloge pri vsem tem.

Na situacijo so se precej hitreje in bolj organizirano in konkretnije organizirale druge sfere družbe. Na Balkan je prišlo ogromno število ljudi iz Evrope in sveta, ki so preko samoorganiziranih iniciativ solidarnosti nudili nujno podporo in pomoč. Kot sestavni del prevzemanja kontrole nad koridorjem in umikanja javnosti oziroma kogarkoli, ki ni uradna oseba, je bila vsepovsod tendenca, da se te ljudi umakne, njihov angažma pa prevzamejo uradno registrirane nevladne rganizacije. Kmalu je bilo delo, za katerega so se vsaj javno vsi strinjali, da je potrebno, možno marsikje opravljati zgolj v okviru uradnih organizacij, ki pa so redno, na podlagi suma aktivističnega ozadja, zavračale prostovoljce. Slednje so na to navodilo s strani policije (oblasti) pristale, jim pri tem aktivno pomagale in zato jih je smiselno obravnavati kot desno roko policije ali posredno druga roka oblasti. Za oblast je bilo izjemnega pomena, kdo je skuhal neko juho ali čaj²³ in kakšne odnose

23 V nekem primeru je Rdeči križ zavrnil 3 lonce sveže skuhanе juhe (kar je zadostovalo za cca 1000 porcij), češ da ne morejo vedeti ali je zastrupljena ali ne. Dokaz, da so tisti, ki so prinesli hrano sami pojedli krožnik juhe iz lonca ni bil dovolj. Po vstrajnem pregovarjanju so vzeli 1 lonec juhe, kar je povsem v nasprotju z vsako humanitarno logiko. Odvzet lonec (ugibamo, da so vsebino verjetno pojedli sami) in zavrnitev ostalih dveh pa je služila kot učinkovit psihološki manever poraza (po vsem delu in dobri intenci pomoči, rezultat lahko samo zavržeš), da bi odgnali samoorganizirano solidarnost.

z migranti je ob tem tvoril. Standardna praksa NVOjev in zaposlenih v azilnem domu je zastraševanje samih beguncev glede sodelovanja z aktivisti, saj naj v tem primeru ne bi dobili azila oziroma bodo imeli druge težave. Tovrstni primeri diskreditacije in blokiranja možnosti za vzpostavitev neposrednih odnosov podpore in solidarnosti jasno kažejo, da odziv NVO do iniciativ politične solidarnosti izhaja iz nevednosti ali nerodnosti, temveč je ravno izgon političnosti del njihove agende. V Sloveniji se je izgon aktivistov zgodil v nekaj tednih in je imel tudi svojo ceno v obliki visokih denarnih kazni. Podobno se je zgodilo vzdolž balkanske rute, kar je dokaz, da je bila politika določena na najvišjih ravneh, vprašanje pa je bilo v kolikšni meri in kako se bodo posamezne članice lotile izvedbe teh politik²⁴.

Izredne razmere, ki jih je oblast vsilila na Balkanski ruti, so se izkazale za več kot odlično priložnost za številne organizacije, ki so kot jastrebi zgrmele v boj za svoj kos teritorija. Edino, kar je bilo zanje pomembno, je bilo zavzeti krizni teren in tam postaviti zastavo svoje organizacije. V tem "spopadu za Balkansko ruto" so sodelovali številni NVO iz vse Evrope, ki so se v skladu z novimi priložnostmi, ki jih je prinašala militarizacija in uspešen prevzem kontrole, selili po Balkanski ruti v iskanju svojega teritorija in potem borba za njegovo obrambo ter strah pred izgubo. Ob prihodu je bilo ključno markirati prostor na čim več načinov, od našitkov logotipov na odejeh, ki so bile skoraj v velikosti same oddeje, do jopičev in šotorov z veliki napisi organizacije. Celoten paket je dopolnjevala še kolekcija promocijskih videov o tem, kje vse in kako dobro pomagajo. Namen organizacij s tem pristopom je jasen: s tem v situaciji izrednih razmer poskrbi, da se njihova blagovna znamka kar se da vtisne v spomin kot simbol prave solidarnosti, da se splošno uveljavi in organizaciji pomaga, da preko nje gradi svoj simbolni kapital in legitimnost, ki jo potem v naslednjem koraku pretvori v družbeno moč v obliki dostopa do EU in drugih sredstev, vključno s tistimi iz velikih donatorskih pralnic imen velikih podjetij na lovu za lastno podobo družbene angažiranosti in solidarnosti itn. Delavci v svetlečih jopičih z napisi, ki delijo odeje s temi istimi napisi, so najpogosteje prostovoljci, ki v najboljšem primeru lahko - vsaj v Sloveniji - računajo na 70€ mesečnega dodatka k denarni socialni pomoči. In to kljub temu, da so ravno oni tisti, izvajajo vse te promocijske dejavnosti za organizacijo, pogosto v nasprotju z lastnimi željami, saj so, kar se njih tiče, se odzvali na potrebo po pomoči in ne na oglas za neplačano delo promotorja. To sliko dopolnjuje njena druga plat, saj peščica NVO šefov hkrati s tem gradi svoje ime in kariero ter najverjetneje še tretji vikend na morju. Z njihovega stališča se NVO ne odziva na potrebe ljudi, ki pomoč potrebujejo ali na pobude civilne družbe, temveč izključno na možnosti na novo odprtega trga. Od tu izvira lahko podrejanje zakonom in pravilom, ki so zelo pogosto v nasprotju s potrebami ljudi, NVO namreč ne more tvegati konflikta z oblastmi, torej s tistimi, ki

24 Srbija in Grčija, ki z EU očitno poskušata igrati drugačno igro sta najdlje odlašali s rigidnimi ukrepi na tem področju. A tudi ti dve oblasti sta slej ko prej in na različnih koncih popustili oziroma sprejeli represivne metode zatiranja samoorganiziranega domačega in mednarodnega ljudstva in s tem mandat za "solidarnost" dodelila zgolj in samo mednarodnemu EU financiranemu NVO sektorju na eni strani in represivnim organom na drugi.

dajejo kruh šefom, ki jih financirajo. Interes samoohranitve, gola cinična preračunljivost ali pa zgolj sanje o četrtem vikendu na morju dela kakršenkoli konflikt, tudi če ga je možno "zmagati" ali pa če izogibanje njemu očitno pomeni sodelovanje v terorju in dehumanizaciji, za nesmiselnega. Tisti redki, ki se v tako nastavljenem institucionalnem okvirju vseeno uspejo upirati, pa na drugi strani nikoli ne bodo "pri koritu" in zato ne bodo nikoli razpolagali z dovoljšnimi viri, da bi lahko bolj poskrbeli za potrebe ljudi, zaradi katerih naj bi NVO sploh obstajali.

NVOji so se na Balkanski ruti izkazali kot lojalna pomožna enota policije oziroma kot podizvajalci oblasti, ki pridno izvajajo ukaze. Če je potrebno meje zapreti za en del ljudi, bodo NVOjevci to sprejeli. Če se je potrebno umakniti ker je potrebno zrušiti del mesta kot se je to zgodilo z Miksalištem, enim od redkih primerov tako potrebne humanitarne infrastrukture v Beogradu), bodo to tudi naredili. Če se je potrebno umakniti zaradi zahtev policijske operacije, bodo to naredili (večkratni primer Idomeni). Izkazalo se je, da več kot je dobronamernih prostovoljcev, ki hitro ponotranjijo vlogo nekoga, ki skrbi za to, da ljudje čakajo v vrsti s hrano (s tem pa še vse ostalo, kar potrebujejo za vlogo policaja) manj je potrebno pravih policistov. Za državo je za nekatere naloge precej lažje mobilizirati prostovoljce kot policijo oziroma vojsko, kar ima tudi pozitivne propagandne učinke. Potem, ko so bile iniciative politične solidarnosti nasilno vržene stran, so zavladali nevladniki, ki so solidarnost in humanitarizem umazale s pretkano vpeljanimi koristoljubnimi agendami²⁵.

Ne glede na vse resurse (ali celo bajne vsote izključno namenskih sredstev, ki so jih dobili v upravljanje), s katerimi razpolagajo NVOji, so razmere v taboriščih in zaporih, s katerimi se tako kitijo, še vedno nemogoče: ljudi zebe ali se kuhajo v opuščenih skladiščih, so lačni oziroma nimajo dostopa do kvalitetne in uravnotežene prehrane, imajo omejen dostop do pitne vode, nimajo dostopa do zdravstvene oskrbe, predvsem pa so že mesece in mesece podvrženim različnim psihološkim pritiskom, brez resne pravne in socialno-varstvene ali psihološke podpore. V zadnjem letu je 10 tisoč otrok izginilo, taborišča, ki jih upravljajo NVO, pa so postali tudi prostori trgovanja z ljudmi, prostitucije, slabih življenjskih razmer²⁶.

Med posameznimi organizacijami in posamezniki so seveda razlike. Nekatere vendarle reflektirajo svoje početje in vlogo, ki jo ob tem opravljajo v širšem kontekstu migracijskih politik. Žal pa je še vedno preveč tistih, ki v zameno za status in denar rade volje prevzamejo vlogo pomožne policije.

25 Dober pokazatelj te koristoljubnosti je npr. to, da so samoorganizirane skupine in posamezniki z drugačnim (osebnim) odnosom do ljudi vztrajno odganjali iz taborišč in mej, kjer so zadrževali ljudi. Pol leta po tako oklicani izredni situaciji, pa je Evropska komisija razpisala mnogo namenskih sredstev za financiranje projektov za integracijo beguncev. NVOji so nenadoma prepoznali koristnost tovrstne metode in so se nenadoma množično začeli obračati na samoorganizirane skupine v iskanju beguncev, ki jim bodo opravičili projekt oz. sredstva.

26 Člankov na to temo je celo v uradnih medijih, ki so sicer uveljavljeni glasniki propagande oblasti, več kot dovolj: www.theguardian.com/world/2016/aug/20/refugees-greek-camps-targeted-mafia-gangs; www.theguardian.com/world/2016/sep/06/prisoners-of-europe-the-everyday-humiliation-of-refugees-stuck-in-greece-migration; www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2016/sep/13/secret-aid-worker-greece-has-exposed-the-aid-communitys-failures.

Mediji kot lojalni tvorci "javnega mnenja"

Vsaka oblast si prizadeva svoje delovanje odeti v oblačila splošne legitimnosti. Nič manj to ne velja za oblast, ki je v Sloveniji vodila zapiranje Balkanske rute. Pri tej nalogi je zanesljive zaveznike našla v slovenski medijski krajini, katere akterji so zvesto in sistematično gradili legitimnost očitno spornim postopkom oblasti. Slednja je vseskozi dajala takt medijskemu poročanju v Sloveniji²⁷, pri tem pa ni preveč komplicirala in se je večinoma zanašala kar na standardne propagandne tehnike iz scenarija "izredne razmere". Najprej je preko svojih uradnih predstavnikov v javnost lansirala strahove o varnostni grožnji, ki da jo predstavljajo migranti in begunci, ljudi na poti pa je obravnavala kot sovražnike, njihovo pot pa kot invazijo, ki jo je potrebno zaustaviti²⁸. To je bila uradna perspektiva oblasti, ki so jo mediji predvidljivo v celoti prevzeli, vanj pa so prosto dodajali še dodatne absurde, laži in sovraštvo, pač v skladu z zahtevami svoje partikularne politične agende. Celotno zmes so nato perpetuirali v neskončnost. Učinek ni izostal: ljudstvo, ki so ga z vseh ekranov in naslovnih prepričevali o invaziji, je vanjo čedalje bolj začelo verjeti tudi samo, v naslednjem koraku pa je že zapadlo v stanje šoka, kjer je zmožnost reflektiranja aktualnega dogajanja zamenjala pasivna prikovanost na uradne vire. V tako izdelani situaciji je oblast zlahka pred kamere postavila priljubljen obraz, da je odigral klasično predstavo zmernosti in razuma ter ljudi zgolj seznanil z nujnimi ukrepi za "nadzorovanje migrantske krize", ne da bi jih prva morala resneje utemeljiti. Ti sicer po njenih lastnih besedah niso bili najboljši, so pa bili edini možni, takorekoč nujno zlo, ki pa ga jih žal potrebno sprejeti. Sledila je postavitve rezalne ograje²⁹, podelitev dodatnih pooblastil vojski in zaprtje dostopa do ljudi za vse razen za uradne institucije.

Lokalna slovenska oblast se je na rahljanje režima Trdnjave Evropa v skladu z navodili na evropski ravni odzvala na represiven odziv, katerega sestavni del je bila tudi ustrezna medijska strategija. Kar je bila v realnem svetu situacija samoorganizirane množične poti ljudi preko ozemlja več balkanskih držav, so oblasti ob zvesti pomoči medijev pretvorili v spektakel migrantske krize, ki so ga nato vpregli v partikularno agendo trans-nacionalne klike strokovnjakov za varnost. Na magičen primež tega spektakla ni vplivalo dejstvo na terenu, da so balkanske države pod budnim očesom EU zelo hitro prevzele kontrolo nad gibanjem ljudi, s čimer je situacija z vidika vpletenih

27 Ta analiza se nanaša na medijsko delovanje v Sloveniji, ampak občasni stiki z mediji drugod po Balkanu ne dajejo občutka, da bi bila situacija drugod kaj prida drugačna.

28 Reprezentativen poseg vlade v diskurz: www.rtvlo.si/slovenija/cerar-pretok-prebeznikov-je-tezko-ustaviti-lahko-ga-zgolj-nadziramo/37666. Četudi vlada sama ni uporabljala besed kot so "sovražniki" in "invazija" je skozi svoj govor in delovanje nenehno množila podobe, ki so pomenile natančno to. V skladu z običajno delitvijo dela v liberalni demokraciji je drugim akterjem prepustila, da so "povedali tako, kot je v resnici".

29 Pri postavljanju ograje je oblasti uspelo ob pomoči uspešne propagande za relativno majhno politično ceno izvesti projekt, ki so ji ga naložile instance evropske oblasti. Če so se poleti 2015 mediji še kritično odzvali na namero madžarske vlade, da na lastne meje postavi rezalno žico, se je slovenska vlada zgolj nekaj mesecev kasneje ob identičnem projektu soočila z zvečine precej razumevajočimi mediji. Javno mnenje, na katerega vlada spočetka ni mogla računati, je sredi septembra, torej pred vladno propagandno ofenzivo, v veliki meri zavračalo ograje. 76% ljudi je nasprotovalo ali odločno nasprotovalo postavitvi žice na meji s Hrvaško, le 12% pa jo je podpiralo ali zelo podpiralo. V začetku novembra je bila zgodba zelo drugačna, saj je 57% ljudi to isto postavitve podpiralo. Z učinkovito propagando je oblasti uspelo vsilili svoj pogled za edino relevantnega. Vir: www.delo.si/novice/slovenija/prej-vecina-proti-ograj-zdaj-za.html.

držav v osnovi tudi uradno postala ne preveč zahteven humanitarno-logističen zalogaj³⁰. Rezultat je bila sprememba vloge vojske v družbi, dvig letvice družbeno sprejemljive stopnje represije in zožanje polje političnih vprašanj, ki jih je dopustno podvreči demokratičnim postopkom. Ti premiki v smeri avtoritarnega upravljanja družbe sovpadajo s procesi, ki v Evropi potekajo že nekaj časa in bodo svoj poln pomen šele razvili v ne tako davni prihodnosti in so zgolj tangencialno povezani z začasnimi padcem režima Trdnjave Evropa na Balkanski ruti³¹.

V tem spektaklu so polno sodelovali vsi glavni akterji medijske krajine, ki je sicer polna pridig o lastni avtonomiji in kritičnosti do oblasti, in se kot je tudi sicer običajno v nekoliko zahtevnejših političnih momentih praktično poenotili v "državotvorni" drži. Ne samo, da v njej ni bilo prostora za kritično distanco do oblasti, ti mediji so odstopili od nekaterih najbolj osnovnih novinarskih nalog, kot sta denimo preverjanje informacij in zagotovitev neposrednega dostopa do dogajanja na terenu. V tej luči je denimo zaskrbljujoče, da se mediji niso uprli dejstvu, da jim je policija onemogočala dostop do taborišč. Še več – ubogljivo so prepisovali uradna sporočila za javnost, jih po potrebi dopolnili s sogovorniki, iz vrst državnih uradnikov in lojalnih strokovnjakov, in to povzdignili v odgovorno novinarstvo in to celo v situaciji, ko je razkorak med realnostjo in temi sporočili že od daleč bodel v oči. Opustitvi osnovnih novinarskih praks ni botrovala lenoba ali naivnost, temveč jo je narekovala zavestno izbrana uredniška politika. Le tako je namreč možno razumeti dejstvo, da so številni mediji šli izven svoje poti, da bi aktivno diskreditirali tiste neodvisne poročevalce, ki so na terenu kljub vsem pritiskom vztrajali ter v isti koš "varnostne grožnje" pridno tlačili vse tiste, ki so zavračali ekstremistično politiko oblasti in spodjedali njeno legitimnost ter so na samoorganiziran način izven uradnih humanitarnih organizacij prakticirali solidarnost z ljudmi na poti. V čistem primeru spontane delitve dela med različnimi deli oblasti je policija slednje izgnala iz taborišč, občasno tudi kaznovala ali pa s tem vsaj resno grozila, mediji pa so to navdušeno zagovarjali.

Kategorije oblasti in vseh vrst statistike so takorekoč brez ugovorov in refleksije nenehno odzvanjale v medijih in govor oblasti utrjevale kot edini možen. Ljudje v stiski so postali begunci, ekonomski migranti, državljani te ali one države, javnost pa se je nenadoma čutila poklicano, da kar počez razsoja ali v neki državi vladajo vojne razmere in zakaj ne³². V središče pozornosti je bil sistematično postavljan neskončen tok podob do zob oboroženih in zamaskiranih vojakov, oklepnih

30 Nekaj tisoč ljudi na dan prepeljati iz točke A do točke B, jih nahraniti, poskrbeti za njihovo osnovno udobje, ni nekaj, kar bi moralo predstavljati resen zalogaj za državni aparat. Vsak resen nogometni derbi pomeni večji zalogaj. Če taka situacija zmede traja dva-tri dni, je to še razumljivo, če pa traja več mesecev, gre očitno za nekaj drugega.

31 V času nastajanja tega teksta (zadnja redakcija september 2016) je Francija že deset mesecev v stanju izrednih razmer, vojaška mobilizacije na vzhodu Evrope pod taktirko zveze NATO se nadaljuje, režim varčevalnih ukrepov v Grčiji pa še vedno ne popušča in vsepovsod po Evropi se krepijo avtoritarni vzorci. Orban in Poljska sta zgolj posamična izraza procesa redefiniranja političnega sistema v post-EU dobi.

32 Dejstvo, da se tudi v vodilnih medijih da nekje ob robu zaslediti novice, ki poenostavitve negirajo, istih medijev prav nič ne ovirajo, da ne bi drugod še naprej vztrajali pri isti propagandi. Glej denimo prispevek o ljudeh, ki so s stališča uradne EU propagande zgolj "ekonomski migranti": www.theguardian.com/global-development/2016/aug/17/pakistanis-displaced-by-war-return-to-wrecked-homes-and-a-ruined-economy.

vozil ter neskončen govor o številu policistov, številu kilometrov rezalne žice in panelnih ograj, številu vlakovnih kompozicij, številu migrantov, ki so vstopili in izstopili iz države ter stroških za opremo, gospodarski škodi itn. Dve relativno neodvisni tendenci sta se zlili v enoten propaganden tok: na eni strani senzacionalizem medijev, na drugi pa ljubezen oblasti do statistike in kategorizacije ljudi. Njegov politični učinek je bila normalizacija hierarhiziranja ljudi s strani oblasti. Ljudi so oblasti razvrščale v različne kategorije zato, da so jih potem lahko različno obravnavale: nekateri so bili na mestu deportirani, drugi so imeli možnost relativno korektnega azilnega postopka, tretji spet so bili obravnavani kot nadloga in tako v neskončnost. Namesto, da bi se mediji ukvarjali z upravičenostjo klasifikacije in različnih stopenj zaščite in pravic, ki jih je ta implicirala, so avtomatsko v njem sodelovali.

Birokratska razvrščanja so se preslikala v medijske reprezentacije, pri obojem pa je šlo za uporabo metode razbijanja ljudi na manjše in v idealnem primeru medsebojno konfliktne enote, ki se je močno naslanjala na rasizem. Dokler so bili vsi ljudje v istem položaju ni bilo med čakajočimi večjih tenzij, ko se je meja za ene odprla, so se razumljivo pojavile napetosti. Nenadoma so za medijski pogled "Afganistanci" ali "Pakistanci" ali kdo drug postali "agresivni", "Sirijci" pa bolj "mirni" in "spoštljivi". Razlogi so bili vedno v "kulturi ljudi", nikoli pa denimo v tem, da je policija različne ljudi različno obravnavala in da so eni bili bolj privilegirani kot drugi. Namesto, da bi mediji oblasti gledali pod prste, preizpraševali njene ukrepe, analize in motive, pri tem pa bi izhajali iz realne situacije na terenu, ne pa iz propagandnih sporočil policije, so nase v ključnem momentu vzeli vlogo razpihovalca kulturnega rasizma in graditelja podpore politiki zapiranja in terorja³³, s čimer so sami sebe reducirali na propagandno orodje oblasti.

Ljubezen do statistike je bila samo del perspektive policije in strokovnjakov za varnostna vprašanja, ki so jo mediji uveljavili kot edino verodostojno. Poveljniki terenskih enot, ki so na terenu koordinirali, odredili in organizirali spopadanje s statističnimi kategorijami ter "strokovnjaki", ki so vse to v realnem času opremljali s statusom samoumevnosti, so postali medijske osebnosti. Njihova naracija, skupaj z izbranim strokovnim izrazoslovjem o brezoblični gmoti ljudi, ki predstavlja varnostno grožnjo in jo je zato potrebno nasloviti izključno z preventivno-represivnimi ukrepi za obvladovanje množic, je iz specializiranih soban oblasti našla svoje mesto na naslovnica in v udarnih televizijskih terminih. Hkrati v njih ni bilo dosti prostora za zgodbe beguncev, ni bilo prostora za zgodbe zdravnic, aktivistk, prostovoljcev, ki so bili razočarani nad obnašanjem humanitarnih organizacij, ljudi, ki jim je policija onemogočila solidarnostno delovanje itd., saj naj bi bila to subjektivna mnenja, ki naj bi bila ideološko "okužena" in zato neprimerna za medijsko reportažo. Toda to medijev ni prav nič motilo, da ne bi svojega poročanja predstavljali kot celostnega, uravnoveženega in objektivnega.

33 Ovinkarjenje skozi medije in javno mnenje je bila priljubljena propagandna tehnika vlade Mira Cerarja: uradni predstavniki

Čeprav je medijska krajina precej razvejana in mnogotera, resnih političnih razlik med posameznimi uredništvi, kar se tiče odnosa do vladne politike represije, sovraštva in varnostne histerije, ni bilo. To pa še ne pomeni, da se poročanje medijev kot so RTV Slovenija, Dnevnik, Delo, Mladina ni razlikovalo od Reporterja, Nova24, Demokracije itn. Razlike so seveda bile, toda te so bile bile razporejene na ozkem kontinuumu, kjer je bila na eni strani liberalno korektna afirmacija politike zapiranja, na drugi pa sovražno-manipulativna afirmacija politike zapiranja. Razlike v govoru so bile izraz različnih diskurzov posameznih delov političnega razreda, niso pa bile indikator bolj ali manj odgovornega medijskega dela. Mediji, ki servisirajo politične projekte, ki se konstituirajo okoli promocije sovraštva, rasizma in agresije, so to seveda počeli tudi v času Balkanske rute, njihove agende pa so vstopale tudi v ostale medije, ki so s tem naslavljali skrb svojih političnih botrov, da ne bi “desničarski ekstremisti” izkoristili situacije za svoje politične koristi. Da bi jim to preprečili, je morala vlada sama postati generator sovraštva, rasizma in agresije, kar ji je tudi izdatno uspelo, le da so bile medijske metode nekoliko bolj subtilne. Ključna vsebina je bila, da se Slovenija uspešno sooča z množičnim prihodom migrantov in stanje na terenu obvladuje; da so ukrepi, ki jih pri tem sprejema, odvisni od razvoja dogodkov, ukrepanja drugih držav; da na vseh ravneh na terenu vse poteka odlično ter da je ključno na nivoju EU najti dolgoročne rešitve³⁴. Prazen spektakelski govor oblasti, katerega edina vsebina je neskončna produkcija lastne legitimnosti ob absolutni ločenosti od realnosti nasilja na mejah in v taboriščih.

Učinek spleta vseh teh mnogoterih izrazov medijskega govora, od zaskrbljeno humanitarnega do ekstremistično nestrpnega, je bil večplasten, toda vseskozi podporniški do ekstremizma oblasti, tako na lokalni kot na evropski ravni. Na eni strani je bil glavni produkt izdatna legitimizacija v delu o policiji že razdelanih brutalnih prakse zapiranja, mučenja in drugega nasilja. Njen stranski učinek je bilo tudi učvrščevanje statusa represivnih organov v družbi, ki so se začeli dojemati kot svetniki in junaki-rešitelji, to pa so skušali kasneje preko vnovčiti za svoje osebne interese. Na drugi strani je krizo, ki jo je ustvarila sama oblast, del političnega razreda prepoznal kot priložnost za poskus lastnega naskoka na oblast. Ta je februarja in marca 2016 privzel formo desničarske vstaje, ki pa je zaradi odločne mobilizacije proti-oblastnega in antifašističnega gibanja propadel. Vseeno bi bilo naivno spregledati dejstvo, da je velik del vsebine, ki je ta poskus vstaje motivirala, že itak nemoteno vtkan v politiko Trdnjave Evropa. Najpomembnejši učinek vsega tega pa je bil radikalno zožanje političnega prostora, kjer mediji praktično nobenemu drugemu glasu niso pripisali politične teže.

Ne glede na to, da je bilo v obdobju od septembra 2015 do aprila 2016 samo v Ljubljani 6-7 velikih javnih manifestacij tistega dela družbe, ki je zavračal ter spodbijal vladno naracijo in politiko. Dejstvo, da so bile mobilizacije tako množične pomeni, da je velik del družbe uspel

³⁴ Glej pregled “komunikacijskih aktivnosti za področje migracij” iz poročila MNZ, december 2015, www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/sklepi/seje_vlade_gradiva/VRS-migrant2-3_20.68mnz.pdf.

ohraniti politično trezen uvid tudi v času vsesplošne propagande. Vseeno je vladi uspelo preko medijev zgraditi podobo podpore njeni politiki in splošno družbeno klimo obrniti na glavo ter večino ljudi prepričati v dogmatično eno resnico, v resnico avtoritarne oblasti. Tisti, ki so želeli v to dogmo penetrirati, jo preizpraševati ali celo spodbijati, so bili deležni diskreditacije, označevanja za ravno tisto blokado, ki da onemogoča reševanje problema ter s tem potiskanja izven sfere politike. Prav to se je zgodilo v primeru kampanje proti militarizaciji, ki jo je sprožilo uredništvo Radia Študent.

Primer "Radio Študent proti militarizaciji"

Ko bodo lokalni medijski profesionalci čez leta za nazaj opravičevali svojo vlogo pri tlakovanju vrnitve avtoritarnim političnim praksam nazaj v Evropo, bodo kot svoj poslednji – in bržčas edini – argument skušali prodati tezo, da ni šlo drugače, da takrat še nismo vedeli, kaj se bo zgodilo, da je bila celotna družba zavedena in naivna. Kar se medijev tiče bo vsaj v Sloveniji že samo primer Radia Študent sam po sebi tovrstna izgovarjanja postavil v sfero praznega besedičenja. Ravno iz njegovega primera, ko je medij kot celota in kot njegovi sodelavki in sodelavke deloval drugače, se da razbrati, kako daleč so ostali mediji šli v tem, da so zavestno svojo uredniško politiko podredili oblasti in se s tem spremenili v njeno podaljšano roko. V zameno za standardno korektno medijsko delovanje, ki ga je nadgradil še s kampanjo proti militarizaciji, je bil Radio Študent namreč s strani združene oblastne elite povzdignjen v sovražnika države številka ena.

Državni zbor Republike Slovenije je 21. oktobra 2015 sprejel Zakon o dopolnitvi Zakona o obrambi (ZObr-E), s katerim so pripadniki Slovenske vojske dobili nova, izjemna in civilno-represivna pooblastila pri širšem varovanju državne meje. V odgovoru na to se je Radio Študent kot skupnost sodelavcev in sodelavk ter kot medij postavil na stališče, da vlada Republike Slovenije, ki je predlog zakona sama vložila v obravnavo, begunce in nenadzorovane prehode državne meje neupravičeno izkorišča za militarizacijo slovenske družbe in države. V skladu z zakonodajo in z uveljavljeno prakso je sprožil pobudo za referendum, na katerem bi se volivci in volivke izjasnili o tem ali spremembo zakona podpirajo ali ne. Potem, ko je pobuda zbrala potrebnih začetnih 2500 podpisov, na podlagi katerih je državni zbor razpisal začetek enomesečnega zbiranja 40 tisoč podpisov, je državni zbor najprej ustavil zbiranje podpisov, ustavno sodišče pa je referendum nato dokončno prepovedalo. V vsega nekaj tednih je bil v pomembni točki redefiniran politični sistem.

Namen pobude za referendum je bil problematizirati dobesedno čez noč³⁵ sprejete zakonske sprememb, ki temeljno posegajo v svoboščine civilne družbe³⁶. Osnovna postulata celo FDVjevskega demokratičnega političnega sistema sta stroga ločnica med vojsko in policijo ter

35 Celozvesti režimski časnik Delo je korektno zapisal, da je "naglo spremembo zakona o obrambi vlada predlagala po celonočni seji, dan po tem jo je na nočni seji uzakonil državni zbor, državni svet pa se je, ker jih je k temu zaradi interesa varnosti države pozval premier, takoj odpovedal možnosti veta." Vir: www.delo.si/novice/politika/pri-radiu-student-strel-oblasti-v-prazno.html.

36 Gradivo o zakonu in pobudi za referendum: protimilitarizaciji.wordpress.com.

neobstoj pooblastil vojske nad civilnim prebivalstvom v času miru. Oba predstavljata dediščino bogatih zgodovinskih izkušenj in vsako samovoljno spreminjanje družbene ureditve na tej točki brez široke javne razprave po definiciji pomeni negacijo demokracije. Radiu Študent je sicer uspelo s proaktivno kampanjo, v kateri so bile zastopane mnogotere artikulacije sodelavk in sodelavcev radia ter kritične javnosti nasploh, prekiniti medijski molk, ni mu pa uspelo ustaviti ali celo zgolj omiliti militarizacije same. Prav tako – in to ni nepovezano - mu ni uspelo izzvati ostalih medijskih institucij, da bi se jasno postavile proti militarizaciji družbe. Zgodilo se je ravno nasprotno, saj so se mediji ves kritični čas, torej vse do prepovedi referendumu s strani ustavnega sodišča, obnašali kot trobila oblasti, mnogi tudi tako, da so aktivno sodelovali v diskreditacijski gonji proti Radiu Študent.

Zoprnih reakcij na pobudo Radia Študent, ki so jih mnogi mediji izdatno in nekritično servisirali, je bilo ogromno. Predsednik državnega zbora Milan Brglez je pobudnike referendumu obtožil ogrožanja varnosti države, to pa naj bi počeli bodisi zaradi svojih parcialnih interesov (ni jasno katerih), drugič zaradi udejanjanja svojih ideoloških postulatov (osnove demokratičnega političnega sistema)³⁷. V istem duhu je voditelj največje opozicijske strane Janez Janša javno izjavil, da so se zaradi “takih” [t.j. ljudi, ki sprožajo tovrstne pobude] zgodili teroristični napad v Parizu, s čimer je pobudnike referendumu označil za podpornike terorizma. Času primerno je stran “Za ukinitvev Radia Študent” na vodilnem socialnem omrežju spremljala ustrezna peticija, ista zahteva pa je odzvanjala pred parlamentom ob desničarskih protestih. Vrstili so se klici ljudi v uredništvo, sodelavci in sodelavke so bili deležni osebnih groženj, radio je bila tarča večplastnega hekerskega napada: sesutje spletne strani, stalno zvonjenje telefonov, sodelavci so dobivali številne prazne e-maile itn. Reakcija medijev je bila, da so aktivno krepili zgornja sporočila oziroma drugače aktivno diskreditirali pobudo za referendum in njene nosilce. Pomenljivo so se namesto na vsebino osredotočali na banalno predstavljanje tehničnih postopkov za izvedbo referendumu, v še enem značilnem primeru sodelovanja v subtilni propagandi na strani oblasti so mediji več kot teden dni potrebovali, da so sploh preverili in zapisali razloge za referendumsko pobudo³⁸. Podobnih manipulativnih prijemov je bilo v kritičnem času malo morje, skozi njihovo uporabo pa je oblast sodobnega centra jasno pokazala, kako malo ji je do pravnih varovalk, ki jih je vseboval obstoječi sistem. Te je podredila javnemu mnenju, ki ga je sama marljivo oblikovala. Klasičen primer te marljivosti je bila javnomnenjska raziskava z vprašanjem “Ali podpirate odločitve o napotitvi vojske na južno mejo?”, ki ga je spremljalo pojasnilo, da je sprememb zakona namenjena “zagotovitvi varnosti države”. V obeh primerih je šlo za jasno zavajanje, saj sprememba zakona ni

37 Poročili MMC RTV Slovenija in Demokracije sta zlovešče sovpadali: www.demokracija.si/slovenija/radio-student-zbira-podpisov-za-referendumsko-pobudo-o-dopolnitvi-zakona-o-obrambi-brglez-jih-opozarja in www.rtvlo.si/slovenija/radio-student-hoce-referendum-o-zakonu-o-obrambi-brglez-obzaluje/377015.

38 Ostali novinarji se zelo dolgo sploh niso obrnili na pobudnike, da bi se seznanili s samo pobudo in njenimi razlogi, kar je sila nenavadno v tovrstnih primerih.

bila v nobeni zvezi z naporitvijo vojske na južno mejo ali zagotovitvijo varnosti države.

Za najbolj problematično se je izkazala javna RTV, ki se je v tej situaciji izkazala kot nekritično vladno trobilo. Pobudo za referendum je označila za "rušenje suverenosti države", demonizirala je pacifizem, iz katerega naj bi se po njenem mnenju pobuda napajala. Tipični primer tega je bil uvodni prispevek oddaje Tarča, ki se je še posebej odlikoval po svoji hujskaški nastrojenosti in militantni zvočni kulisi, ki sta normalizirali osredotočenost na t.i. varnostno grožnjo, ki naj bi jo predstavljali begunci. Glavni govorniki v oddaji so bili seveda povezani z obramboslovjem in varnostnimi strukturami. Medijski napadi in napadi političnega razreda ter državnih struktur preko medijev na Radio Študent so bili del splošnega rušenja legitimnosti tistim narecijam, ki so razkrinkavale vladne politike. S tem so poleg bojno razpoloženih represivnih organov ter lojalnih humanitarnih in nevladnih organizacij tako tvorili tretji ključni steber politike zapiranja. Na eni strani se je ta politika realizirala kot zapiranje meja, zapiranje ljudi v taborišča, v sistem totalnega nadzora. Na drugi strani pa kot zapiranje političnega prostora za sleherno kritično refleksijo o tem, kaj se pravzaprav dogaja. Mediji so bili ključno orodje, preko katerega so oblasti v družbo injicirale podobe, narecije in kategorije, okoli katerih se je lahko konstituirala oziroma oblikovala podpora javnosti ukrepom oblasti. Sočasno so sistematično marginalizirali ali zamolčali glasove, ki so te ukrepe zavračali ali vsaj preizpraševali. To je ustvarilo zadušno stanje in izjemen politični pritisk, ki je rušil uveljavljene politične procedure. Končni rezultat mobilizacije celotnega političnega razreda in medijev je bila podreditev vseh državnih institucij, tudi ustavnega sodišča, ki je to avtoritarno rokohitrstvo na koncu tudi legaliziralo.

Ne glede na visoko skladnost med cilji oblasti in delovanjem medijev je proces oblikovanja javnega mnenja v času odprtosti Balkanske rute potrdil, da oblast v dobi družbe spektakla ne potrebuje neposrednega nadzora nad mediji. Dovolj je, da spretno uporablja nekatere njihove značilnosti, predvsem nagnjenost k iskanju senzacij in lahkovernost oziroma servilnost v odnosu do oblasti, predvsem slednji še posebej do izraza prideta v nekoliko bolj zahtevnih okoliščinah. Vloga, ki so jo pri zapiranju Balkanske rute odigrali mediji ponovno potrjuje, da je nujno potrebno negovati tudi druge, aktivistične, odgovorne medije, ki ostanejo avtonomni tudi v težkih pogojih hudih pritiskov, sicer smo glede informacij in interpretacij prepuščeni na milost in nemilost oblasti. Tudi tisti mediji, ki znajo biti v bolj mirnih časih tudi sami kritični in progresivni, se v ključnih momentih namreč kaj hitro postrojijo za agendo oblasti.

Mrhovinarstvo kriminalnega podzemlja

Režim Trdnjave Evropa, ta centraliziran represiven sistem raznovrstnih institucij, ki preži na rasistično definirane "Druge", ki po vizijah upravljalcev Evrope ne sodijo v njen prostor, dopolnjuje razvejan neformalen sistem kriminalnega podzemlja. Prvi odpira prostor za drugega, v obeh

pomembno vlogo igrajo prakse terorja, dehumanizacije in izkoriščanja, njihova intenzivnost pa je odvisna od posameznikovega finančnega in pravnega položaja. Obstoje široko razporejene tihotapske mreže, ki z namenom osebnega okoriščanja trgujejo s človeškimi telesi, je splošno znano. Manj prisoten pa je razmislek, po katerem so te mreže neposredni učinek režima Trdnjave Evropa. Kjer namreč obstaja realna in množična potreba, katere realizacija je prepovedana, tam se bohoti organizirani kriminalci. EU namreč s tem, ko investira ogromne resurse v onemogočanje prehoda, prav nič ne zmanjšuje potrebe ljudi iz opustošenih in/ali nevarnih okolij po migraciji oziroma begu, le njeno realiziranje prenaša v roke specializiranih kriminalnih združenj (in s tem iz rok denimo uradnih letalskih družb, ladijskih prevoznikov ali mreže poceni prenočišč).

Okoli trga neregularnih potovanj in "ustreznih dokumentov" se organizira specifična ekonomija, v kateri sodelujejo tako etablirani člani kriminalnega podzemlja kot mnogi, ki so vanjo takorekoč potisnjeni zaradi lastnega ekonomskega preživetja. Na ekonomsko in družbeno opustošenih teritorijih - kar države Balkanske rute zagotovo so - nikoli ne zmanjka ljudi, ki sprejmejo tveganje in najdejo pogum, da se vključijo v cvetoče ilegalne posle v zameno za večje ali manjše plačilo - pač odvisno od lastnega položaja v hierarhiji delitve dela. Tako so številni podizvajalci kot potniki podvrženi neformalnemu režimu nesigurnosti ter izpostavljeni potencialnim zlorabam. Tisti, ki so že tako najbolj ranljivi - zaradi dokumentov oziroma revščine - so prisiljeni v zlovesčo izbiro zagotavljanja golega preživetja oziroma možnosti boljšega življenja v krajinah, kjer se prepletajo trgovina z ljudmi (trafficking), nelegalno prehajanje mej, trgovina s človeškimi organi, prisilna prostitucija, suženjski odnosi itn.

Zaprte Balkanske rute je nadaljni razcvet tihotapskih mrež še spodbudilo, le višja stopnja represije in omejevanja se je prevedla v višjo ceno prehoda. Ta se namreč oblikuje na podlagi različnih dejavnikov, med njimi zahtevnost izogibanja policijskim kontrolam na danem mejnem območju, konkurenca in cena, ki jo za storitev mižanja zaračunavajo lokalni policisti. Če ljudi, ki lahko prosto potujejo, pot od Turčije do zahodne Evrope stane 200€, cena za tiste, ki so prisiljeni v uporabo storitev kriminalnega podzemlja, naraste tudi do 4000€ na osebo. Tako navita cena dodaja gibanju ljudi še ekonomsko oziroma razredno razsežnost, saj je možnost gibanja dostopna le za tiste, ki si to lahko privoščijo. Revni, ki so najbolj ranljivi, ostajajo zaprti v taboriščih v nemogočih razmerah brez upanja na rešitev in dostojno življenje, mnogi med njimi pa v t.i. tranzitnih državah ostanejo več mesecev in let, kjer so - ponovno v ilegali črnega trga - prisiljeni vstopati v izkoriščevalsko delovno razmerja brez pravic, da bi zase in svojo družino privarčevali dovolj, da bi si skozi tihotapsko podzemlje odprli pot naprej. Ta monopol kriminalnih združenj so poleti 2015 zlomili ljudje, ki so sami pešali iz Grčije proti Madžarski ali so samoorganizirano uporabljali javni prevoz, s tem pa so ogrozili zaslužke mnogih, ki so del schengenske ekonomije. Z intervencijo EU, zaprtjem Balkanske rute, nasilnim odvzemom pravice do gibanja in ponovno vzpostavitev

meje so kriminalne združbe spet polno zaposlene, možnosti ekstra profitov za dobro povezane pa praktično neskončne.

Povezave med institucijami sistema in mafijsko tihotapsko mrežo so pogosto neposredne. V državah Balkana so pogoji življenja tudi za pripadnike represivnih aparatov pogosto mizerni, hkrati pa priložnosti za zaslužek na ljudeh, ki bi storili prav vse, da bi si omogočili dostojnejše življenje, ne primanjkuje. Uniforma lahko odpira mnoga vrata zgolj s tem, da zamiži na eno oko, če je nagrada v evrih dovolj konkretna³⁹. Vrhovi mafijskih mrež so povezani z uradnimi institucijami, kar pomeni da isti krog ljudi koncentrira tako legalno moč države kot ilegalno moč kriminalnih združb. Taisti vun-bacitelji branilci Trdnjave Evrope tako služijo dvojno: neformalno pri tihotapskem prehodu preko meje v EU in formalno pri deportaciji preko meje iz EU. Veliko ljudi, ki so z deportacijo iz EU iztrgani iz svojega življenjskega okolja, od svojih prijateljev, družine, pa nato v iskanju poti nazaj domov spet pristanejo pri storitvah kriminalnih združb. Meja pa v tako urejenem sistemu postane osnovno orodje za večanje vrednosti blaga oziroma storitve. Več kot je napovedanih "vojn trgovini z ljudmi", večja je vrednost storitve prehoda. O tem prepletu, ki si zasluži nadaljne raziskovanje, pričajo poročila iz Makedonije⁴⁰, države v jedru tako Balkanske rute kot njenega zapiranja, kjer se je še maja 2016 do neke mere odkrito govorilo o tem, da lokalna mafija v naselju Vaksince ob meji s Srbijo upravlja s pravim prehodnim taborom za migrante. Njegov sestavni del so bili zdravniki, ki so svojih privatnih ordinacijah zaračunavali velike vsote za osnovno zdravniško pomoč, z nudenjem nastanitev po kletah in stanovanjih pa so se okoriščali številni vaščani. Glede na relativno javnost vsega skupaj, je jasno, da brez podpore lokalne oblasti projekt ne bi dolgo trajal⁴¹. Tudi v pogojih zaprte meje je denar odstranjeval prepreke in odpiral vrata za pot naprej.

Bolj kot politika EU, Frontex in lokalne policijske in vojaške enote "bijejo borbo proti ilegalnim migracijam", bolj tihotapske združbe višajo svojo ceno in svoje profite, se širijo in krepijo. Tisto, kar je uradno boj proti tihotapskim mrežam, je v realnosti boj za prevlado znotraj kriminalnega podzemlja, ki vključuje boj za dobre in dobro plačane politično-policijske zveze⁴².

39 Grški primer: greece.greekreporter.com/2016/06/26/the-greek-police-a-weapons-smuggling-ring-and-frozen-meat-packaging. Primer iz Bolgarije www.dw.com/en/border-police-officials-in-bulgaria-fired-for-cooperating-with-human-traffickers/a-19478782.

40 Tu gre za ustna poročila od lokalnih in mednarodnih aktivistov iz maja 2016. Poleg situacije v Makedoniji so se nanašale tudi na Srbijo, kjer so mreže tihotapcev dejavne na organiziranju prehoda meje z Madžarsko. V ilegalne tihotapske kupčije so vpleteli tudi sami migranti (v vlogah terenskih delavcev, torej tistih najbolj izpostavljenih možnim razkrinkanjem), saj jih kriminalne združbe že izkoriščajo, da za jih opravljajo določene posle, predvsem posredništvo.

41 Sprega med policijo in mafijo je vedno potisnjena v meglo in o njej je moč sklepati zgolj posredno. Ta vseeno mora obstajati, saj je bila edina racija v omenjeni vasi izvedena, ko je bila zgodba o vaški mafiji razkrita na britanskem BBC. Državna oblast je morala vsaj do neke mere intervenirati zaradi zavez svojim mednarodnim partnerjem. Strukturno zadeve ostajajo enake, le cena se viša, moč pa prehaja še višje po hierarhiji. Če je ponekod na Balkanski ruti simbiotična narava odnosa med strukturami državne in organiziranega kriminala v času Trdnjave Evropa precej odkrita, bi bilo iluzorno misliti, da je drugod po Evropi osnovna kaj drugače, le bolj je skrita.

42 Gradniki Trdnjave Evrope so bili postavljeni na srečanju v Tampereju leta 1999 v okviru oblikovanja skupne strategije boja proti "organiziranemu kriminalu," pod katerega se poleg tihotapljenja drog in terorizma uvršča tudi "tihotapljenje ljudi". Leta 2001 je sledil dokument Evropske komisije z naslovom Celostni načrt boja proti ilegalnim migracijam in tihotapstvu ljudi v EU. Oba dokumenta definirata organiziran kriminal kot glavnega povzročitelja ilegalnih migracij v EU, slednje pa so opredeljene kot glavni končen problem EU, ki ga ta želi odpraviti. Status beguncev in begunk je mistificiran skozi umetno pravno delitev med

Največji trn v peti EU so odprte meje za slehernike, solidarnostne strukture in sami migranti, ne pa močne kriminalne združbe, kar potrjuje dejstvo, da so ukrepi EU usmerjeni predvsem v zapiranje in kriminalizacijo “žrtev” in denimo ne razlikujejo med solidarnostnimi praksami pomoči pri prehajanju meja zaradi nekih humanitarnih vzgibov in med tihotapskimi mrežami, ki služijo na ta račun⁴³. Neskončna zanka državnega in neformalnega nasilja oziroma izkoriščanja se vedno znova zateguje okoli tistih, ki jih je na status “manj-vrednosti” obsodil njihov kraj rojstva.

Novi fašizem na pohodu

Spektakel migrantske krize je dodal vetra v jadra že nekaj časa vztrajno razvijajočem se projektu novega fašizma. Tudi največjim optimistom postaja jasno, da smo pod taktirko gospodarjev svobodnega trga in vojne že dodobra zakorakali v novo in turbulentno obdobje, v katerem politika sovraštva, izključevanja in vojne postaja ne samo zatajevan del vsakdana na robu družbe in zemljevidov sveta, temveč stopa v sam center političnega dogajanja tudi čisto blizu nas. Širom Evrope se soočamo z vzponom novih gibanj in političnih strank, ki vse bolj odlagajo preobleke “zaskrbljenih poštenih državljanov” in se odkrito umeščajo znotraj neofašističnega političnega projekta versko fundamentalistične in rasistične Evrope. Na ozadju tega procesa, nad katerim bdijo politične in ekonomske elite, in v sozvočju z njim se na ulicah Evrope množijo tolpe huliganov, ki jemljejo stvari v “svoje roke”. Od časa do časa tudi v Sloveniji, nazadnje v seriji napadov na avtonomne centre Sokolski dom, Avtonomno Tovarno Rog in Avtonomni kulturni center Metelkova mesto. Množično odprtje Balkanske rute ni sprožilo nastanka teh gibanj, so pa oblasti takrat pogosto iskale resonanco z njihovimi naracijami, ko so gradile podporo za svojo militaristično agendo. Oblast je tako “uravnotežala” stališča med desnimi in levimi, da bi ohranila veljavnost teze o lastni “zmerni sredinskosti”, s katero legitimizira svojo pozicijo vladanja. Ljudstvo v spodbujenem stanju šoka se je pričakovano nagnilo na konservativno oziroma državno-zaščitniško stran, s tem pa se je težišče “sredinskosti” vse bolj pomikalo na desno. Za ekstremna dejanja oblasti je bila namreč potrebna ekstremna retorika, ki se je napajala iz uveljavljenih državotvornih ekskluzivističnih rasističnih temeljev, iz katerih obilno črpa tudi sama ideologija ekstremne desnice, le da je bila za potrebe potrjevanja “sredinskosti” nekoliko omiljena⁴⁴.

trafficking in smuggling. Pri tem v kategoriji ilegalnih migrantov/migrantk ločije tiste, ki so prečili mejo proti njihovi volji (trafficking) in tistimi, ki so prostovoljno sodelovali v tej organizaciji (smuggling). Prvim priznajo olajševalne okoliščine (a so kljub temu subjekti deportacije), medtem ko so drugi obravnavani kot storilci prekrška ilegalnega prehajanja meja. EU je za svoj glavni cilj postavil uporabo vseh možnih načinov onemogočanja legalnih načinov iskanja azila, izraz česar je omenjeni strateški načrt, ki se osredotoča na ilegalne prehode mej, t.j. ilegalne migrante. Toda z vojno proti tihotapskim kriminalnim združbam je politika EU neposredno še okrepila potrebo po storitvah ilegalnega prehajanja mej.

43 V dokumentu Evropske komisije iz leta 2000 The prevention and Control of Organized Crime: A European Union Strategy for Beginning of the New Millennium izrecno pozivajo države članice, da otežijo “kriminalno dejavnost” (t.j. tihotapstvo) do te mere, da ta postane visoko-rizična in da je s tem končen benefit zmanjšan. S tem postavijo tiste, ki pomagajo beguncem vstopiti v Evropski prostor kot centralno tarčo represivnih ukrepov, vključno s solidarnostnimi podpornimi mrežami za begunce in njihovimi družinskimi člani, ki bi jih pri prehodu pomagali.

44 Tudi sicer se vladajoči establišment redno potruji z afirmiranjem konceptov in analiz, ki izhajajo iz desničarske ulice. Angela Merkel je decembra 2010 v pomežiku nemškimi neonacistom in ostalimi desničarskim ekstremistom razglasila, da je “multikulturalizem propadel” (www.bbc.com/news/world-europe-11559451), podobno bodo reference na “kulturni marksizem”,

Pojav novega fašizma gre primarno razumeti kot izraz spreminjajočih se strategij dela političnega razreda v kontekstu napredujočega opustošenja in posledičnega praktičnega kolapsa legitimnosti tega istega političnega razreda širom Evrope⁴⁵. Ekstremizem kot vir politične moči se je prebil iz relativne obskurnosti in sedaj se ogrožen politični razred ne brani več črpati iz njegove zakladnice, saj so ideje sovražstva in agresije danes že dodobra družbeno rehabilitirane. Moment, v katerem je ta obrat postal povsem transparenten, je Ukrajina in odkrita podpora neonacističnim formacijam s strani EU. Ideje, ki so navdahnile Breivika, je vse težje odpraviti češ, da gre zgolj za ideje peščice marginalcev. Nacionalizem, obramba bele rase in krščanstva pa čedalje bolj pronicajo v javen govor kot njegove samoumevne predpostavke in se spaja z porajajočo se rehabilitacijo vojne kot orodja politike tudi v Evropi. Vojaška mobilizacija NATO na mejah Rusije in odkrite grožnje z vojno so v Ukrajini že preskočile v pravo vojno, v prihodnje pa se bo duh vojne po Evropi zgolj še bolj razbohotil in to ne samo vojne proti terorizmu, ki je že dodobra udomačena. Nobeno naključje ni, da eskalacija vojne retorike in prakse sovpada z razmahom novega fašizma, saj se svojim priseganjem na militarizacijo, hierarhijo in red hvaležno ponuja v uporabo krhki oblasti.

To je kontekst, iz katerega se napaja nova samozavest lokalnih domoljubov, ki sicer že leta na bolj ali manj obskurni margini iščejo svoje opcije za vstop na lokalno politično prizorišče. Potrpežljiva gradnja mreže med mladimi in prenašanje modelov organiziranja in narecij iz tujine prinašajo sadove, še posebej kadar je del vsega tega tudi anti-sistemskega naboj, denimo v huliganstvu nogometnih navijačev. V Sloveniji dosednji poskusi, da bi agende iz stadionov našle pot na ulice v obliki sistematičnega nasilja širših razsežnosti, še niso uspeli, toda zadnji napadi pričajo, da je ta možnost realna. Avtonomne neofašistične formacije kot so Avtonomni nacionalisti, Generacija identitete, Frontline youth, Slovenija zavaruj meje itn. so tudi same izraz opustošenja družbe, izgube prihodnosti in možnosti za dostojno življenje. So avtentičen izraz družbene situacije, toda vprežen v zoprno politično agendo, ki se čedalje bolj prekriva z agendo nekaterih pretendentov na formalno politično moč. Vprašanje torej ni, kako je Balkanska ruta okrepila domoljubne agresivne tendence, temveč, kakšno moč lahko te v trenutni družbeni situaciji zgenerirajo. Ideja tistih ekstremistov, ki nas morajo resnično skrbeti, je namreč dokopati se do družbene moči, najprej s strategijo ustrahovanja in agresije na ulici, nato pa s zasedbo legalnih pozicij moči v državi in paradržavi ter sočasno gradnjo parastruktur kot struktur avtonomne moči. Vedno ko ta projekt

ki se bodo v Sloveniji šele pojavile, očitna afirmacija neofašistične ulice (www.theguardian.com/commentisfree/2015/jan/19/cultural-marxism-a-uniting-theory-for-rightwingers-who-love-to-play-the-victim). Zgodba o Brexitu je praktično v celoti zgodba o koketiranju dela konzervativne stranke z neofašističnim projektom ljudi kot so Nigel Farage (stranka UKIP), ki je nekoliko ušel izpod kontrole - tudi njihove.

45 Ta kolaps se kaže celo v tako močno reguliranih procesih kot so volitve. Španija bo imela pozimi že tretje parlamentarne volitve v enem letu, Hrvaška je imela septembra druge, v Avstriji bodo ponovili predsedniške volitve. Velika Britanija je na referendumu izglasovala Brexit, v kampanji pa je odločilno vlogo odigral njen anti-establishment naboj. Vsepoposod politične elite iščejo nove obraze, nove projekte, da bi ohranile oblast. Slovenija s Cerarjem, predtem pa z Alenko Bratušek, Zoranom Jankovičem je tipični primer te iste politike.

napreduje do te mere, da postane viden, imamo kot družba resen problem. Sedaj smo že tu in zato podcenjevanje tolp, češ da gre zgolj za mladostniške prenapeteže, ni modra politična pozicija.

Lokalno vstajo v Šenčurju februarja 2016, v katero so bile močno investirane uradne politične stranke z namenom, da bi izkoristila razpoke v slovenski politični krajini in se vrnit na oblast, vlado, je potrebno razumeti kot moment v procesu zbliževanja projekta novega fašizma z etabliranim političnim razredom. Ta poskus je črpal iz vstaj 2012-13 in si obetal na ozadju šoka, ki ga je sama oblast zgradila okoli Balkanske rute, pripraviti politične stranke k rošadam. Ta manever ni uspel, predvsem zaradi odziva ljudi v Ljubljani in pa seveda zato, ker projekt še ni zgradil široke legitimnosti. Je bil pač še vedno preveč odkrito neonacističen, da bi to v kljub vsemu precej antifašističnem okolju lahko šlo skozi. Vseeno se ti obrati lahko hitro zgodijo, še posebej, ko bo teh valov, ki bodo sistematično v družbo injicirali ideje sovraštva dovolj - spomnimo na ponavljajoče kampanje proti LGBTQ skuposti - se bo lahko tudi v kratkem času zgodilo marsikaj. V naravi novega fašizma je, da se zlahka prilagodi. Geji, migranti, avtonomni prostori, feministke so v njegovem okviru vse enako vredne tarče, ker naj bi šlo za produkt izprijenega stanja stvari, ki ga lahko nazaj v naravni red vrne zgolj vojaško organizirana družba nacional-kapitalizma.

Fokus na militantne neofašistične skupine nas ne sme prepričati, da vladajoča politika Trdnjave Evrope ni že v svojem jedru ravno fašistična. Spektakel novega fašizma je izjemno priročen zato, da državo, ki postavlja ograje, militarizira družbo, sodeluje v vojnah in v njihovem netenju, prikazuje kot centristično, kot normalno, kot garant preudarnosti. Z militantnostjo se je potrebno soočiti tudi na njenem terenu, hkrati pa dogajanja v družbi, tudi tista na njenem desničarsko-ekstremističnem polu, nenehno politično artikulirati. Serija organiziranih targetiranih napadov na avtonomne prostore in sistematična propaganda okoli ideje ogroženosti, samoobrambe bele Slovenije, pogosto s toni antikapitalizma, služi kot ponoven opomnik, da je antifašizem vedno nujen sestavni del bojev ter eno od izhodišč vseh političnih praks in zavezništev. Služi pa tudi kot opomnik, da je antifašizem kot politično pozicijo in prakso potrebno v novih kontekstih nenehno ponovno izumljati.

|

2 Mednarodna samoorganizirana solidarnost

Posebno pozornost je ob ob analizi dogajanj na Balkanski ruti v letih 2015 in 2016 potrebno nameniti tistemu delu družbe, ki je začasno odprtje prehoda razumelo v luči globalnih neenakosti in krivic ter se nanj odzvalo z gradnjo transnacionalnega solidarnostnega političnega gibanja. To se je umestilo v dolgo linijo političnega organiziranja okoli migracij in Trdnjave Evropa in potreb ljudi

brez papirjev oziroma ljudi z negotovimi statusi, ki predstavlja eno od ključnih osi, okoli katerih se v zadnjih desetletjih konstituirajo samonikla radikalna gibanja v Evropi⁴⁶. V novi situaciji so se za uporabne izkazale akumulirane izkušnje in kontakti iz preteklosti, vzniknile pa so tudi številne nove prakse in mreže. Jeseni in pozimi 2015-16 so države Balkanske rute vrvele od samoorganizirane aktivnosti, ko so se ljudje in vseh vrst resursi - vključno z denarjem⁴⁷ - in cele Evrope (in širše) usmerili na Balkan ter se povezali z lokalnimi iniciativami ali nastopile povsem samostojno. Leto kasneje nekatere od teh iniciativ še vztrajajo, druge so evolvirale ali poniknile, vse pa so se prej ali slej soočile s temeljnimi vprašanji politike/političnosti humanitarizma oziroma solidarnosti. Tiste, ki so ohranjale političnost in avtonomnost svojega delovanja pa so se soočile z močno državno represijo, pogosto v obliki izsiljevanja, da naj se bodisi vključijo v nevladniški-državni sektor ali pa svoje aktivnosti opustijo.

Solidarnost kot grožnja

Glavni modeli politične solidarnosti, ki so vzniknili vzdolž Balkanske rute so bili kuhinje, skvoti, zbiranje in distribucija materialne pomoči, monitoring meja in taborišč, zbiranje, organiziranje in deljenje vseh vrst informacij, ki bi utegnile priti prav ljudem na poti, medijsko delo, karavane brez meja. Skupni imenovalec raznovrstnih političnih analiz, ki so se prevajale v konkretne artikulacije in metode intervencij v politično vprašanje trenutka, je bil osredotočenost na podporo ljudi na poti, njihove potrebe, želje in ambicije ter politični pomen boja za odprte meje. Nasproti oblasti in njeni agendi kontrole in regeneracije moči institucionalnih struktur so se postavila številna podporna telesa in se pridružila tistim, ki so bila pri rušenju Trdnjave Evrope najbolj v ospredju. Številni naslovniki propagande oblasti so in smo jo zavestno odbili, jo problematizirali in se angažirali v gradnji političnega protipola ter skozi javne razprave in dogodke, lastne informacijske kanale, ulične proteste in direktne komunikacijske akcije. Najbolj pa preko neposredne prakse na terenu v stiku z ljudmi, ki so po Balkanski ruti potovali, sodelovali v boju za interpretacije s ciljem, da spremenimo razmerja moči v družbi v prid odprtosti in solidarnosti. Kot edina prava opozicija vladajoči politiki zapiranja in zastraševanja smo postali moteč element, če že ne kar grožnja, ki je vladajočim strukturam oteževal gladko upravljanje z izredno situacijo.

Kljub usmerjenemu nasilju države zoper samoorganizirane strukture, so se te marsikje krepile, svoje metoda boja pa uspešno razvijale v skladu z razvojem situacije na terenu in prilagoditvami sistemskih akterjev nanjo. Različne iniciative so tvorile skupen transnacionalen prostor medsebojne izmenjave idej in resursov, prehajanje med različnimi prostori in iniciativami

46 Slogani kot so *siamo tutti clandestini*; *kein mensch ist illegal*; *solidarité avec les sans papiers*; *Ingen människa är illegal*; *ningún ser humano es ilegal* itn in mobilizacije okoli njih so stalni sopotniki procesov gradnje Trdnjave Evropa v zadnjih dvajsetih letih, tudi v Sloveniji vsaj od leta 2001 dalje.

47 Težko je oceniti zneske, ki so jih številne iniciative samoorganizirane solidarnosti širom Evrope zbrale in namenile za dejavnosti vseh vrst na Balkanski ruti. Benefitov po avtonomnih prostorih je bilo ogromno, zaradi narave gibanja, pa seveda ni centralizirane evidence. Težko je torej oceniti ali govorimo o nekaj sto tisoč evrih ali o nekaj milijonih.

ter širjenje kroga zaupanja je v duhu splošne solidarnosti vsaj začasno postalo precej lažje, gibanje pa je postalo bolj odprto in dojemljivo za svojo okolico. Začasne kampanje so prehajale državne meje in daleč stran od svojega začetka ponekod evolvirale v dolgoročne samooskrbne skupnostne projekte. Začasno zrušenje Trdnjave Evrope je omogočilo tudi rušitev meja na mednarodni evropski aktivistični ravni, kar je odprlo prostor za intenzivnejšo, hitrejšo in plodnejšo izmenjavo idej, praks in resursov. Najbolj viden izraz tega je bila množična migracija ljudi iz severo-zahoda Evrope na Balkan, kjer so se vključili v lokalne obstoječe aktivistične iniciative ali obstoječe dopolnili z novimi. Od poletja 2015 naprej smo tisoči ljudi v brez števila iniciativah od grških otokov, mest in taborišč, do nevidnih poti skozi Makedonijo, parkov v Beogradu in avtonomnih prostorov v Sloveniji, skuhali neskočne količine hrane, posredovali neskončne količine oblek, štorov, higienskih in zdravstvenih pripomočkov, posredovali pri ogromno situacijah, ki so neposredno ogrožale življenja ljudi, odpirali prostor za izmenjavo informacij, vznikanja novih tovariških, prijateljskih in ljubezenski vezi in še in še⁴⁸. Vse to ob kontinuiranem toku sestankov, skupščin, medijskih poročil in drugih artikulacij. Pod pritiskom že večkrat omenjenega systemskega terorja so obupale oziroma klonile številne iniciative in posamezniki, ki tako niso imeli možnosti, da bi razvile svoj polni potencial. Toda tam, kjer smo aktivisti in aktivistke uspele zdržati vsaj nekaj mesecev, smo pokazali, da so te strukture lahko ne samo vzdržne skozi daljše časovno obdobje, temveč da je možno ljudi obravnavati drugače kot zgolj utelešenja gole statistike. Kljub množični razširjenosti stanja izgorelosti, katerega morda največji generator je ravno boj s systemsko represijo, smo ničkolikokrat pokazali, da je drugačen svet možen in obrise tega, kako bi ta utegnil izgledati. Upravičeno lahko tako med avtentične podobe z Balkanske rute poleg črne slike NVO taborišč, militarizacije in informacijskega nadzora postavimo tudi strukture in prakse, ki so bile razvite od spodaj in so izumile mnogotere nove načine lokaliziranega transnacionalnega boja proti EU viziji systemskega urejanja življenja.

Zanikanje možnosti in kriminalizacija solidarnosti, ko se ta v družbi vzpostavi brez posredovanja uradnih struktur, je strateški cilj vsake biopolitične oblasti. Ta mora namreč družbo razdeliti na ločene in konflikte skupine ljudi, nad katerimi je možno ločen izvajati oblast brez strahu, da bi se različne skupine prepoznale kot zaveznik in bi svojo podrejenost zavrnilo. V mikro-situaciji to pomeni, da prakse, ki te predpostavke ne sprejemajo, s stališča oblasti nimajo tam kaj iskati in jih je treba odgnati. Natančno to se je tudi zgodilo vsepovsod po Balkanski ruti. Na našo najbolj osnovno zavrnitev sodelovanja v sistemu varnosti je oblast reagirala z redko lucidnostjo, saj nas je začela obravnavati kot izločence in tudi nas uvrstila med tisto odvečno populacijo, ki jo je

48 Eden od mnogih primerov tega je No Border Kitchen Lesvos. Svoje prve lonce hrane je skuhalo na mejah med Slovenijo in Hrvaško oziroma Avstrijo septembra 2015, po pregonu na iniciative samoorganizirane solidarnosti na Balkanski ruti pa se je ustalila v Myitliniju na otoku Lesvos, kjer je delovala do sredine aprila 2016, ko je bilo z nasilno intervencijo policije njeno delo začasno prekinjeno. Tako kot mnoge ostale iniciative NBK Lesvos še vedno raziskuje možne načine delovanja v zaostreni situaciji. Glej noborderkitchenlesvos.noblogs.org/manifesto.

potrebno utišati, odstraniti, uničiti ali vsaj potisniti na rob in v nepomembnost. Za oblast je bila tako mnogotera združba migrantov na poti, aktivistov in drugih vključenih v solidarnostne mreže označena kot enake vrste problem, kot množica, ki zaznava in interpretira svet drugače kot jo narekuje propaganda ter v skladu s tem tudi deluje samoiniciativno, samoorganizirano in nepokorno oziroma ne v skladu z navodili oblasti. Pri vzpostavljanju te enotnosti v drugosti je posredoval diskurz varnosti, ki je poslušnemu občestvu ob seriji podob junakov represivnih organov, ki krotijo barbarsko množico, ki preplavlja Evropo, pridodal še podobo zlodeja-aktivista, ki junaku-policistu nagaja pri tem, da bi svoje delo nemoteno izpeljal. Ključno vlogo do oblasti lojalnih propagandistov pa so - kot je že razdelano zgoraj - vestno odigrali medii, ki so kriminalizacijo samoorganizirane civilne družbe, vključno s kaznimi, preganjanjem, pisanjem glob, evikcijami, sodnimi pregoni in vrsta drugih represivnih sankcij, opremili s samoumevno legitimnostjo.

Premislek o pogojih politične solidarnosti

Bogat razpon razumevanja in praks mnogoterih solidarnostnih iniciativ in posameznikov, ki so iskali svoj prostor znotraj družbeno-politične situacije Balkanske rute predstavlja kompleksen miselni izziv. Del tega izziva izhaja iz temeljnega spoznanja, da vztrajanje na perspektivi golega humanitarizmu v situaciji, ko EU kot institucija solidarnost definira kot grožnjo, ni dovolj. Del pa se nanaša na razmislek o tem, kako različna razumevanja lastne pozicije v širšem družbeno-sistemskem kontekstu lahko vodijo v nereflektirane prakse, ki po svojih učinkih reproducirajo tiste družbene odnose, ki družbo - ali ožje gledano neko gibanje - razkrajajo oziroma notranje delijo. Prilaščanje praks, interne borbe za moč, sektaška monopolizacija solidarnosti, zasledovanje osebnih koristi, medsebojni očitki in neskončna osebna požrtvovalnost so tovrstni relativno običajni in pogosto normalizirani pojavi v političnih gibanjih, skozi katere se izražajo privzgojeni vzorci dominantne kulture, ki zelo hitro, zagotovo pa v končni instanci, zelo dobro služijo vladajočim. V izogib temu je nujno prepoznati različnost med skupinami in posamezniki, ki poskušajo graditi nehierarhične načine sobivanja, v njej prepoznati vrednost in se jo naučiti sprejemati in spoštovati, tenzije pa presegati s krepitvijo jasno artikuliranih presečišč skupnih in skupnostnih interesov. Ničesar trajno-skupnostnega namreč ne moremo zgraditi na podlagi predpostavke, smo "vsi ljudje in zato enaki," saj nas vsakega posebej zaznamujejo specifične občutljivosti oziroma možnosti prispevanja k skupnem procesu. Kadar je ta raznolikost zanikana, nek model solidarnosti - ali celo njene iluzije - pa agresivno postavljan kot edino merilo vrednosti, tedaj tudi tisto, kar izgleda kot močno in samozavestno politično gibanje, ne more imeti dolgega roka trajanja.

Ker so privzgojeni vzorci pogosto spregledani kot samoumevne, ponotranje osebne karakteristike ali pa je sistemska teža obstoja ideološko vtkana v telo kot osebna frustracija ali individualna bolečina, moramo kot samoorganizirana skupnost vztrajati na razgaljanju teh vzorcev

preko zavestno organizirane intenzivne refleksije. Vzajemna pomoč, sočutje, medsebojno spoštovanje, iskrenost, globlji in pristni odnosi, solidarnost v vsakdanjem življenju, kolektivni razvoj itd. so vrednote in prakse, ki niso le resno potisnjene na stran v sklopu sistemsko vsiljevane akulturacije, ampak so tudi vse bolj sankcionirane, preganjane in kriminalizirane. Vse to tudi za humanitarno delovanje pomeni, da se mora boriti, da sploh lahko je. Kakršnakoli gibanjska struktura se mora nujno s tem soočati na dnevni bazi, skupaj s posamezniki, ki pletejo mreže odnosov, če obstaja karšenkoli resen namen po soočenju s sistemom, ki te prakse zatira, četudi posredno s poskusom gradnje nečesa novega-drugačnega-boljšega.

Na primeru aktivizma za "svobodo gibanja" v EU je nujno nenehno preiščevati koncepte, s katerimi osmišljamo svoje delovanje, in biti pri tem odprt tudi za morebitne težave z lastno prakso. To velja predvsem za tiste koncepte, ki so sicer široko uveljavljeni kot orodja teoretske kritike sistema, redkeje pa si jih drznemo uporabljati kot pripomočke za kritično preiščevanje svojih lastnih praks. Pogosto kot aktivisti s potnim listom države članice EU svoj pravno-formalni status v odnosu do migrantov dojemamo kot privilegiran, iz česar izpeljujemo, da je odnos med "aktivisti in migranti" inherentno hierarhičen. V poskusu zavrnitve tovrstnega odnosa nato pogosto refleksno zapademo v občutek krivde in ga ohranjamo tudi skozi naše humanitarne oziroma solidarnostne prakse, včasih do te mere, da ne uspemo prepoznati točke, na kateri se solidarnost sprevrže v servilnost. Indikatorji slednje so predvsem dolgotrajna toleranca do nespoštovanja prostorov, sprejemanje in celo reprodukcija konfliktnih odnosov znotraj skupnosti ljudi z negotovim statusom, ignoriranje praks nasilja, kompeticije, projiciranje lastnih fantazem na ljudi. Zavračanje legitimnosti skupnostnega razmisleka o tovrstnih izzivih samoorganizirane solidarnosti ali celo izrecno sovraženo, tudi agresiven, diskvalificirajoč odnos do poskusov le-tega, neredko v kombinaciji s svojevrstnim mučeništvom.

Marsikatero od omenjenih praks, ki eksplicitno skušajo razgraditi oblastne odnose, jih dejansko na neki ravni reproducirajo: tisti, ki zaradi svojega statusa resurse imajo, jih razporejajo med tiste, ki jih nimajo in pri tem med slednje vnašajo tekmovalnost, pri čemer pride do neke vrste paradoksa, ko prvi sebe nereflektirano podredijo potrebam - neredko projekcijam potreb - drugih in za princip svojega angažmaja sprejmejo neskončno požrtvovalnost. Cilj teh praks je sicer res uravnovešanje družbene moči oziroma dostopa do resursov, toda v praksi se kot utemeljeno zastavlja vprašanje, koliko ti naporji ne prinašajo zgolj iluzije poskusa vzpostavitve tega ravnovesja in s tem boljšega občutka pri vpletenih "privilegirancih"? Situacija v kateri so ta vprašanja in podobna sprejeta s sovražnostjo, agresijo in diskvalifikacijo, mnoge, ki so sicer vpleteni v iniciative, odvrača od participacije in na koncu vodi v razkroj - tako praks solidarnosti kot skupnosti, v kateri so te pomembne.

V takšnem odnosu pa ni prostora za vzajemno prepoznavanje nas vseh kot prekernih,

izključenih in marginaliziranih teles, ki drug drugemu vzpostavljamo prostor, v katerem lahko razvijamo naše potenciale in raziskujemo pogoje dostojanstva v družbi, ki nam zanika vrednost. Svoja posamična angažiranja moramo biti zmožni umestiti v širši okvir, tudi če se včasih s tem nevarno približamo pretiranemu abstrahiranju ali čezmernemu tlačenju v ustaljene sheme. Kapitalizem vsesplošno uničuje družbeno tkivo, človeka in naravo. Kritika in borba proti temu uničenju mora tudi v prekarizaciji in odtujenosti naših življenj, kakor tudi v begu drugih pred uničenjem vojne, prepoznati zgolj posamične izraze splošnega uničevanja. Tudi marsikdo med nami vidi v lastni migraciji možnost iskanja boljšega življenja in tudi vsi mi, ki želimo in iščemo dostojnejši način bivanja in sobivanja, si ga bomo morali izboriti. Tu, kjer smo se rodili in živeli do sedaj ali kje drugje. Kljub temu, da se pri vsakem od nas življenske okoliščine kombinirajo na specifičen način, je potrebno graditi na tem, da naše posamične boje za mesto v tem svetu stapljamo v skupen boj za sedanjost, ki vsebuje tudi vizijo skupne prihodnosti. V slednji ne more biti prostora za drugačenje nas samih in naših tovarišev, prijateljic, za odnose, v katerih ljudi koncipiramo kot negibne objekte naše(!) solidarnosti, platno naših projekcij, v katerem iščemo ultimativno potrditev naše lastne vrednosti. Tudi tovrstne mehanizme reproduciranja "Drugega" in "Drugosti" moramo biti sposobni prepoznati, se z njimi soočiti in jih skozi izumljanje novih praks kolektivnega življenja razkrojiti. Odnose v boju proti lastni izločenosti moramo namreč graditi kot odnose enakosti, trdnosti, vztrajnosti, potrpežljivosti in dolgoročnosti, predvsem pa iskrenosti. Resnično ne obstaja noben drug način.

|

3 Misliti Balkansko ruto: pot groze in pot boja za svobodo

Množično odprtje Balkanske rute poleti 2015 je bilo hkrati produkt globalnih političnih procesov in v kolektivno akcijo združenih dejanj odločnih posameznikov. Tako kot marsikatera zgodovinska situacija je bila tudi ta globoko ambivalentna, saj je bila hkrati pot groze in pot upora za svobodo. Na eni strani je ljudem dejansko uspelo zrušiti obstoječi mejni režim in spremeniti svoja življenja. Marsikdo, ki si prej ni mogel privoščiti poti po Balkanski ruti, je namreč to sedaj lahko storil in si s tem izboril možnost novega začetka. Kar se je prej zdelo nemogoče, so ljudje naredili in po vrsti od juga proti severu od posameznih držav izsilili odprtje meja ter s tem začasno realizirali dolgoletne mokre sanje transnacionalnega gibanja proti mejam. Meje se niso čudežno razblinile, temveč so jih odpravili ljudje, ki so si pripisali neodtujljivo pravico do življenja in jo realizirali skozi politično konfrontacijo z režimom Trdnjave Evropa. Z iznajdljivim in odločnim iskanjem prostora zase

onkraj vojne in smrti so se uprli nevidnosti in opustošenju, v katerega so potisnjeni in Balkansko ruto spremenili v pot boja za svobodo, hkrati pa do temeljev pretresli evropsko družbo ter predramili številne njene prej dremave dele. Prišlo je do razcveta družbene solidarnosti, številni ljudje, ki zase prej morda sploh ne bi rekli, da so politično aktivni, so se angažirali v različnih solidarnostnih iniciativah, predvsem v okviru nevladnih organizacij, a ne izključno. Ogromni resursi v ljudeh, denarju in materialu iz Evrope in onkraj so šli v to, da se ljudi sprejme kot dobrodošle člane družbe.

EU je močno udarila nazaj na vseh ravneh⁴⁹ in pot boja za svobodo za marsikoga pretvorila v pot groze in negotovosti. Državno organiziran koridor je iz Balkanske rute naredil sosledje vagonov, avtobusov, taborišč, registracij, kontrol v pogojih vremenskih neprilik, stalnega policijskega nadzora, ločenosti od družbe, ekscesov in psihološkega izčrpavanja. Celo ljudi, ki so jo na svoji poti, dokler je bila Ruta še odprta, najbolje odnesli, so bili pogosto podvrženi izjemno dehumanizirajočim praksam, vključno z nasiljem in mučenjem. Države so vztrajno razkrajale pogoje samoorganizirane solidarnosti, aktivno blokirale možnosti skupnega prostora in vzpostavile režim totalne kontrole nad ljudmi na poti in izolacijo od lokalnega prebivalstva. Pri tem so se obilno zanašale na institucionalizacijo in privatizacijo humanitarnega dejavnosti, kjer je na dolgi rok ostal prostor zgolj za tiste, ki so v odnosu do oblasti ostale poslušne, ubogljive in servilne, tudi za ceno zanikanja konkretnih potreb ljudi in lastnega poslanstva. Četudi bodo ravno podobe, ki Balkansko ruto konstruirajo kot pot groze - podobe mraza, nejevere, zapuščenosti, izdaje - ostale dominantne podobe nekega zgodovinskega trenutka, je potrebno sočasno ohraniti tudi podobe upanja in boja. Ne samo kot avtentične podobe trenutka, ki je že mimo, temveč tudi kot smerokaz v prihodnost.

S končnim zaprtjem Balkanske rute se je zaključilo obdobje političnega momenta same poti, nemudoma pa je imelo neposredne morilske učinke. Samo v enem tednu maja 2016 je po podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM) umrlo več kot 1000 ljudi, vsega skupaj pa v letu 2016 (do konca avgusta) čez 3100. Ne glede na izmikanja, da so krivci za to tihotapske združbe ali celo sami "neodgovorni" migranti, je odgovornost jasna. Če bi ljudje lahko prišli z rednimi letalskimi, trajektnimi, avtobusnimi ali železniškimi linijami, jim ne bi bilo potrebno tvegati življenja na prenatrpanih barkačah in čolnih. Danes je pot dostopna le še preko tihotapskega podzemlja, s tem pa postala nevidna in - z redkim izjemami - dostopna le še bogatim. Arhitekti Trdnjave Evropa - in njihovi dobavitelji - se zadovoljno muzajo v svojih sobanah in že načrtujejo nove izboljšave.

Razumevanje razlogov za udarec EU in metod, ki jih je ta prevzel, je nujen sestavni del

49 Ko so bile fronte odprte na vseh linijah in propagandna mašinerije v polnem teku, se je odprl prostor za umazano politiko v zaodrju. Ključen in večinoma spregledan primer tega so podatki o deportacijah iz Grčije, ki kažejo, da je bila kategorija ljudi, ki so bili v času "migrantske krize" najbolj številni med deportiranimi, ljudje iz Albanije. Analiza implikacij tega podatka presega okvir tega teksta, bi bilo pa to izjemno dobrodošlo. Preko palca bi začetni poskus lahko šel v naslednjo smer: Albanci so v Grčiji že tradicionalni migranti in imajo podoben status kot v Sloveniji ljudje iz BiH. Sredi vsega govora o krizi, je grška država izgnala tisoče ljudi, ki so verjetno že leta, če ne desetletja vezani na Grčijo. Kaj se je v tem procesu zgodilo s plačami, pokojninami in ostalimi pravicami, ki izhajajo iz dela, ni jasno.

prihodnjih praks bojev okoli migracij in meja. Potencial virusne razširitve kolektivnega opolnomočenja v kontekstu splošne politične in družbene krize je morala oblast nujno čimprej v kali zatreti. To je tudi storila, pri tem pa se je oprla na bogat arzenal nasilja, propagande, pomožnih enot v obliki medijev in nevladnih organizacij, rasizma in izrednega stanja. Moč transnacionalnega gibanja proti mejam je bila uspešno nevtralizirana in na vprašanje, kaj bo ostalo od te sekvence boja, bomo morali šele najti odgovor. Nemogoče je v moči tekmovati z ogromnimi državnimi aparati, toda nekaj je vendarle možno narediti, vsaj v obliki zaščite nekaterih najbolj ranljivih in v ohranjanju družbe kot polja konflikta in napetosti. Hitrih in širokopoteznih sprememb v sistemskih ureditvah in družbenem življenju, ki smo jim bili priča v letih 2015 in 2016 ne moremo razveljaviti. Analiza dogajanja v tem času lahko služi kot lekcija in orodje za premislek o tem, kako delovati v prihodnje, če želimo vplivati na kratkoročne in dolgoročne družbeno-politične procese. Ne glede na vsa razočaranja je pomembno zbrati pogum in zaradi moči ljudstva uhojeno brazdo Balkanske rute vzamemo kot lekcijo o tem, kaj drzna telesa realno zmorejo tudi v pogojih sistema, ki uničuje golo življenje. Kljub temu, da se je Trdnjava Evrope v marcu 2016 ponovno vzpostavila kot totalen režim nadzora nad ljudmi znotraj in zunaj njenih zidov, se poplesavanje akterjev po političnem plesišču nadaljuje - ne vedno s povsem predvidljivim izidom.

Odprtih front je ostalo veliko: od boja na ulici in v mestih za javno življenje brez strahu, kjer normalizacija rasizma in fašizma ne bi imela mesta; do proti-sistemskih bojev na ravni posameznih držav in EU za nove socialne pravice in proti varčevalnim in segregacijskim ukrepom, ki pustošijo naša življenja; in boja proti družbi policije in nadzora, ki stalno razvija nove tehnike in metode boja proti sistemski represiji. Na vseh teh frontah vseskozi potekajo boji za avtonomijo in za razvoj skupnostnega življenja, ki bi v reflektiranem in kolektivnem procesu celostno naslavljal psiho-fizične potrebe naših skupnosti, posameznikov in celotne družbe. Pot je še dolga, a druge izbire kot da strumno stopamo po njej naprej pravzaprav nimamo. Tudi Balkanska ruta in mnogotera mobilizacija družbe, ki jo je sprožila, je jasno pokazala, da ni težava v tem, da kot družba in kot organizirani posamezniki oziroma kolektivne strukture nimamo na voljo dovolj resursov zato, da bi poskrbeli za ljudi - nas same, s papirji ali brez - temveč, da je ključna težava v tem, da živimo v političnem redu, kjer so družbeni resursi aktivno preusmerjeni stran od potreb ljudi in k zahtevam ekonomije smrti in uničenja, ki je sodobni kapitalizem.

Lekcij z Balkanske rute je precej, med njimi pa je še posebej potrebno ozavestiti tiste, ki opominjajo ne samo na potrebo po preseganju delitev na podlagi legalnih statusov, temveč tudi na možnosti, da to potrebo tudi realiziramo. Zaradi procesov opustošenja kategorija izključenih iz družbe zajema vse več ljudi. Številni, ki smo morda pričakovali, da se bodo naša življenja obrnila drugače, vse bolj postajamo del odvečne populacije. V teh pogojih je politični in osebni izziv prepoznati sebe v drugih, s katerimi tvorimo to množico in od tu naprej zgraditi skupen odpor zoper

to izključitev. Kljub vsej grozi režima Trdnjave Evropa, ki jo je zapiranje Balkanske rute v zadnjem letu iztrgalo iz siceršnjega objema molka, so ljudje vendarle uspeli zgenerirati moč, ki jo je še malo prej marsikdo uvrščal v sfero domišljije. Ta ponovna potrditev, da je možno tudi sredi tehnološko naprednega režima nadzorovanja in blokad s kolektivno akcijo doseči marsikaj, kar se morda zdi nemogoče, je tisto, iz česar si moramo upati črpati moč in navdih tudi ostali. Na nas vseh je, da to spoznanje vgradimo v naša vsakdanja življenja. |

|Za pravico do dostojnega bivanja in dostojanstvenega gibanja

(zapis delovne skupine iz No Border Camp-a 2016 v Solunu⁵⁰)

Vojna in kriza sta dva glavna mehanizma, preko katerih obstoječi politično-ekonomski sistem ustvarja presežno in pogrešljivo populacijo. Balkan že dolgo sodi med tiste predele sveta, na katere ti mehanizmi opustošenja močno vplivajo in zaradi katerih je veliko ljudi v iskanju ekonomskih priložnosti migriralo proti severu, od koder še naprej podpirajo svoje razširjene družine, ki so jih pustili doma. Veliko izobraženih ljudi, ki so izhajali iz tega osnovnega instinkta po preživetju in pomoči svojim bližnjim, je svoje države zapustilo in tako prispevalo k nenehnem procesu izčrpavanja neskončne količine kreativne energije iz že itak opustošenih družb. Ko kot Balkanci in Balkanke pridemo na sever, v družbi zasedemo svoja prekerna mesta kot razvrednotena delovna sila, ki je podvržena naskončnemu številu oblik izkoriščanja. Naše pravice so zelo omejene, posledično smo premalo plačani in izpostavljeni deportacijam v trenutku, ko se naši šefi ali oblasti domisljijo, da jim ne moremo več koristiti.

T.i. "begunska kriza" je sedaj dosegla Balkan in veliko novih ljudi potuje skozi naše kraje, želeč si, da bi našli pot naprej v države Zahoda in Severa. Ti ljudje imajo še manj pravic in predstavljajo zaradi tega potencialno še cenejšo delovno silo. Ljudem iz balkanskih dežel, ki se že dolga leta borijo za pravico do življenja in dela v Evropi in jim občasno tudi uspe zgraditi lastne strukture boja proti krivicam, so sedaj v "megli krize" te pravice potihoma, toda množično zanikane, številni so celo tarče deportacij nazaj v opustošeno regijo. Te so samo eno specifično orodje, s pomočjo katere evropske oblasti izvajajo svojo agendo upravljanja s populacijo v okviru svoje fantazije reda. Tisti, ki so bili iztisnjeni iz procesov kapitalistične produkcije, so postali nezaželeni in morajo biti očiščeni iz ulic ter na sploh postati čimbolj nevidni. Že kar nekaj časa je minilo, odkar so bombe in smrt v velikih količinah narekovali vsebino vsakdanjih novic z Balkana, kar je botrovalo vzniku iluzije, da je doba opustošenja minila. Izkušnje nas, mladih in prekernih iz Balkana, nas vodijo do spoznanja, da umetna delitev med begunci in ekonomskimi migranti nima nobene zveze z realnostjo naših življenj. Tudi mi smo nenehno na robu tega, da bomo prisiljeni zapustiti naše domove v iskanju življenjskih opcij daleč stran, tudi številni mi smo že danes begunci in ekonomski migranti.

Naša umeščnost na Balkan nam omogoča, da prepoznamo, kaj v državah, kjer živimo, v resnici

⁵⁰ Pričujoči zapis je nastal na podlagi serije delavnic v okviru No Border Campa v Solunu 2016, ki so bile v osnovi namenjene diskusiji in organiziranju ljudi iz držav na Balkanski ruti. Med njimi smo kot možno točko skupnega in koordiniranega političnega delovanja identificirali vprašanje zapiranja in taborišč oziroma pripornih centrov za migrante. Porodila se je ideja o koordinirani akciji v povezavi s pripornimi centri, ki naj bi jo spremljala skupna artikulacija. Do njene realizacije (še) ni prišlo, ostal pa je tekst.

označuje izraz "migrantska kriza". Evropske oblastne strukture so jugovzhodni Evropi namenile vlogo sanitarnega kordona, močno militariziranega in policije vseh vrst polnega teritorija, ki evropskemu centru omogoča ohranjanje občutka normalnosti. Za tamkajšnjo tiho večino in mojstre medijskega komuniciranja, ki jo producirajo, Balkan in ostale dežele vzhodno od Schengenskega območja zasedajo isto simbolno mesto kot ostale dežele "eksotičnega Orienta". V imenu režima Evropske unije balkanske države gradijo priporne centre, ki na noben način ne odgovarjajo ne potrebam ljudi iz lokalne skupnosti, ne ljudi, ki so v njih zaprti. Priporni centri različnih vrst so orodja centralne EU oblasti, da bi obdržala nezaželeno, pogrešljivo, pregnano, razlaščeno populacijo stran od teritorija privilegirane Evropske unije in torej stran celo od oči tamkajšnje zaskrbljene manjšine. To čiščenje, odstranjevanje in zapiranje ljudi izhaja neposredno iz potrebe oblasti, da iz ulic in torej izpred oči umakne ljudi, katerih življenje je uničil ravno ta isti sistem kapitalistične normalnosti. Samo z odstranitvijo teles, ki jih zaznamuje prikrajšanje, bolečina in jeza, lahko oblasti ohranjajo vtis normalnosti in demokratičnega reda, ki ga nenehno injicirajo v krvni obtok evropskega liberalizma. Slednji namreč nikakor ne more prebaviti podob terorja na ulicah svojih ljubkih mestec in vasi, ki uradne politične razglase vladajoče elite razkrinkavajo za prazne laži in ponaredke.

Na tisoče ljudi je trenutno v Evropi in tudi na Balkanu zaprtih v ječah in potisnjenih v zaporniški režim zgolj zato, ker so, potem, ko so gospodarji vojne in krize uničili njihova prejšnja življenja, iskali boljše življenje zase in za svoje družine. V navideznem protislovju so ljudje z Balkana na eni strani tisti, ki so zapirani, na drugi strani pa tisti, ki jih njihove lokalne oblasti silijo, da v svoji soseščini tolerirajo priporne centre za druge. Ne bomo sodelovali v tem sistemu terorja in ne bomo molčali. Taborišča in ostale prostori zapiranja ne morejo nikoli biti humane institucije. Mesto zaprtih ljudi, tako tistih, ki živijo v zaporniškem režimu kot tistih, ki so izolirani preko tega, da so nameščeni v taboriščih, ki se nahajajo v odročnih predelih kot je to pogost primer v Grčiji, je med nami. Njihovo mesto je v skupnih prostorih v naših mestih, naših ulicah, hišah, kuhinjah in naših posteljah. Ne bomo dovolili, da oblasti nadaljujejo z zapiranjem, potiskanjem v tišino in uničevanjem življenj naših bratov in sestra, ki iščejo boljše življenje.

Naša potovanja proti severo-zahodu v iskanju dostojanstvenega življenja nas delajo ranljive. S tem, ko sprejemamo pogoje marginalizacije in zapiranja, dajemo izkoriščevalcem moč, da nas še naprej izkoriščajo in naš še bolj potiskajo na rob družbe med tiste "druge", ki so bili razglašeni za nezaželene in nevarne. Medtem ko zahtevamo prosti prehod za vse, mora biti jasno, da zahtevamo še precej več. Nočemo, da bi bil Balkan teritorij, ki ga ljudje zgolj prečkajo na poti do nečesa boljšega, želimo, da postane prostor, ki ga tudi begunci, ki bežijo pred bombami, lahko prepoznajo

kot prostor, kjer lahko najdejo zatočišče in v njem ostanejo, se počutijo varne in imajo občutek, da imajo priložnost, da si lahko ustvarijo novo življenje skupaj z nami. Ko vidimo begunce, vidimo v njih priložnost, da zgradimo boljši Balkan za vse.

Zavračamo vse priporne kampe, taborišča in ostale zapore.

Pustite naše ljudi skozi!

Zahtevamo pravico do dostojnega bivanja in dostojanstvenega potovanja!

|